

GHENDTSCHHE TYDINGHEN

**Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring
Gent V.Z.W.**

37e jaargang nr. 5

september - oktober 2008

Inhoud

- Erik De Keukeleire: Het "Flandria Palace Hotel" (1911-1939).	266
- Armand Heins: Inventaire Archéologique: Bokkenkop, door Tiberghien.	283
- André Coene: Het Fonds J. Monsaert: Een politiek archief met sociale inslag.	284
- Pierre Kluyskens: Filips II.	298
- Luc Devriese: Een hoogst zonderling studiebezoek. Keizer Jozef II te Gent (15-17 Juni 1781).	303
- Prof. Dr. A. K. Evrard: Enkele herinneringen aan het Pand.	310
- G. Desmet - R. De Vriendt-Mores: Een merkwaardig detail op een menukaart.	318
- Hugo Collumbien: Gentse Memoriedagen: 28-29-30 September - 1 Oktober	322
- Daniël Van Ryssel: Jeanne Plateau (Gent 1877-Gent 1937).	334
- Hugo Collumbien: Een vrijwel ongekende schat.	336
- Lodewijk De Vriese: Ewe geweunte zijn kwaed om laeten!	337
- Bibliografie.	343
- Vraag en Antwoord.	344

HET “FLANDRIA PALACE HOTEL” (1911 - 1939)

VOOR U VERZAMELD UIT 31 600 EDITIES VAN DE “GAZETTE VAN GENT”.

Toegegeven, het prestigieuze gebouw aan de oostzijde van het Maria-Hendrikaplein, straalt nog steeds de “grandeur” van weleer uit. In niet mindere mate de aanblik van de sierlijke letters F en P aan de uiteinden van de voorgevel. Wat bij de Gentenaars bekend is als het plaatselijke burelencomplex van de Belgische Spoorwegen en nu ook als info-punt aangaande het Project Gent-Sint-Pieters, heeft een tumultueus verleden achter de rug. Met vallen en opstaan - zelfs letterlijk! - gaande van mondain hotel, opgericht voor de meer begoede bezoekers aan de Wereldtentoonstelling van 1913, tot lazaret voor gewonde Belgische en Duitse soldaten gedurende de Eerste Wereldoorlog, tot postkantoor in de “twenties en thirties” van de vorige eeuw...

10 december 1911

In de zitting van de stedelijke raad werd de vraag gesteld waarvoor het krediet van 925 000 frank moet dienen, waar het Algemeen Bestuur van de Wereldtentoonstelling om verzocht heeft.

De heer burgemeester Braun antwoordde dat er vaag kwestie is van het bouwen van een hotel met 400 kamers in de nabijheid van de Sint-Pietersstatie. Na de tentoonstelling zou dat hotel in bijzondere woningen worden veranderd, behalve een gedeelte van 60 kamers, dat zijn bestemming zou behouden.

16 februari 1912

In de stedelijke raad betreurde de heer burgemeester dat alle pogingen om de Gentse en Belgische hotelhouders over te halen tot de uitbating van een hotel te Gent-Sint-Pieters voor de duur van de Wereldtentoonstelling schipbreuk leden. Hij onderwierp aan de raad een ontwerp om rechtover de nieuwe statie een hotel te bouwen met 350 kamers, wat 400 000 frank zou kosten, bestemd om na de tentoonstelling te verdwijnen.

Onderhandelingen met een specialist inzake uitbating van hotels leidden tot een huurprijs van 15 000 frank gedurende de eerste 9 jaren en 18 000 voor de volgende.

1913. Hotel + tijdelijke aanbouw in de Clementinalaan.

Voor het voorlopige gedeelte zou 35 000 frank betaald worden gedurende het tentoonstellingsjaar. Het tekort van 80 000 frank in deze handeling zou in gelijke delen worden aangevuld door het *Algemeen Bestuur* en de stad. Het principe van deze combinatie werd door de raad aangenomen.

20 februari 1912

Er is reeds een huurder gevonden voor het hotel dat de stad rechtover de Sint-Pietersstatie wil oprichten. Het is namelijk de eigenaar van het *Hotel Brighton* in de Rivolistraat te Parijs!

22 april 1912

Het tijdelijk hotel van de Wereldtentoonstelling, te bouwen langs de Albertlaan (* *thans Astridlaan*) en Clementinalaan op de stedelijke gronden voor de nieuwe statie, moet dienen als bijvoegsel van een ander hotel in vaste materialen. Het zal 360 kamers bevatten, 395 950 frank kosten, magazijnen en auto-garage inbegrepen en is ontworpen door architect J. Van den Hende. De gebouwen moeten voltooid zijn tegen 30 september 1912 en de laatste laag olieverf moet gelegd zijn op 15 maart 1913. Er is een boete voorzien van

100 frank per dag vertraging en werkstakingen worden niet aanzien als een geval van overmacht.

De heren Van Herreweghe en De Wilde, aannemers van de statie, deden de laagste aanbidding: 324 606 frank of 290 328 frank met overname van de gebouwen.

10 mei 1912

Tussen 11 tot 30 mei zullen voor rekening van de stad nog voor meer dan een half miljoen frank werken worden aanbesteed. Daarin zijn onder meer begrepen de inrichting van de Maria-Hendrikaplaats en het optrekken van het *Palace Hotel* aldaar.

14 mei 1912

De aanbesteding heeft plaatsgehad voor het bouwen van het *Palace-Hotel* tussen de Clementinalaan en de Albertlaan. Het bestek bedroeg 700 000 frank. De laagste aanbidding werd gedaan door de gebroeders Myncke voor 678 928 frank.

21 mei 1912

Heel het terrein tussen de Clementinalaan, de Maria-Hendrikaplaats en de Albertlaan, bestemd voor het bouwen van het *Palace Hotel* en de tijdelijke bijgebouwen, is gisteren met planken afgeslagen.

14 juni 1912

De bouwwerken aan het *Palace Hotel* en de twee voorlopige delen langs de Albertlaan en de Clementinalaan gaan goed vooruit. Langs de openbare weg zijn de grondwerken voltooid.

Op deze werken kan men alweer een nieuwigheid vaststellen. Langs de kant van de Albertlaan zijn naast de zijgevel van het huis van mejuffer De Breyne machines geplaatst tot het vervaardigen van *zenderstenen* van 50 centimeter op 20.

26 juni 1912

Voor het huren van het *Palace Hotel* is tussen het schepencollege en de heren Emile Gompel, hotelhouder, woonachtig te Parijs, Rue de Rivoli en Nicolas

Lissanski, hotelhouder, woonachtig te Parijs, Rue de la Tour 111, een overeenkomst afgesloten.

De pacht voor het blijvend hotel werd aangegaan voor 30 jaar, opzegbaar na 6 jaar naar keuze van de huurders en zal ingaan op 15 maart 1913. De pachters moeten het hotel, het restaurant en al de gebouwde lokalen voor hun rekening bemeubelen.

De stad zal op haar kosten de elektrische leiding leggen in al de kamers van het gelijkvloers, bij gemeen overleg aan te duiden. Zij zal ook de ophaaltuostellen plaatsen en de centrale verwarming en het buizennet voor warm en koud water aanleggen.

De stad moet op haar kosten de fornuizen, de warme tafels en koude kamers, de blijvende lavabo's, de baden, de spiegels, enz. leveren, kortom alles wat door de aard van het voorwerp zelf onroerend is.

De stad neemt de kosten van het eerste schilderwerk en de voorlopige versieringen ten laste. Die moeten voor 15 maart 1913 voltrokken zijn. De definitieve schilderwerken worden in de loop van het jaar 1914 uitgevoerd.

De huurders moeten gedurende heel de pacht voor 40 000 frank meubelen en koopwaren in huis hebben, te beginnen van 1 mei 1913. De huishuur is bepaald op 20 000 frank per jaar, op voorhand betaalbaar per trimester vanaf 15 maart.

Indien ten gevolge van de niet voltooiing der werken het hotel op 15 maart niet ter beschikking van de pachters kan worden gesteld, zou de stad hun een vergelding verschuldigd zijn van 500 frank per dag.

De pachters moeten ten titel van waarborg voor de uitvoering van alle voorwaarden van de pacht, in de gemeentekas een som van 15 000 frank in Franse bankbriefjes storten. De stad zal hen een intrest van 3% betalen.

Voor het voorlopig hotel dat het bijgebouw van het *Palace Hotel* uitmaakt, is een overeenkomst aangegaan tussen het schepencollege en dezelfde heren Gompel en Lissanski. De pacht belooft één jaar, van 15 maart 1913 tot 15 maart 1914.

De *Naamloze Maatschappij der Wereldtentoonstelling* gelast zich met het volledig meubileren van het hotel: bedden, matrassen, lakens, stoelen, enz. De keuze van de voorwerpen zal gedaan worden in overeenkomst tussen de pachters en de maatschappij, zonder dat de uitgave meer dan 100 000 frank mag bedragen. Al de meerdere kosten zijn ten laste van de pachters. De bemeubeling moet volledig zijn tegen 1 april 1913, op boete van 500 frank per dag vertraging.

De huurprijs is bepaald op 60 000 frank, waarvan 35 000 frank aan de stad en

25 000 aan de maatschappij zal betaald worden in twee gelijke termijnen van 30 000 frank.

5 augustus 1912

Voor het leveren en plaatsen van verschillende uitrustingen in het *Flandria Palace Hotel* (* de eerste maal dat in de pers de uiteindelijke benaming wordt gebruikt) zijn de volgende aanbestedingen gedaan:

- toestellen voor keukens, wasplaatsen en spijskamers: de heer Kottenhof uit Schaarbeek, 27 900 frank;
- verwarmingstoestellen: de heer Vincent & Cie uit Gent, 36 000 frank;
- gezondheidstoestellen: de heer Louvin uit Brussel, 133 000 frank;
- elektrische ophalers: de firma Madou uit Leuven, 12 000 frank;
- elektrische verlichting en drijfkracht: de heer Vincent & Cie, 15 700 frank;
- tapijten, linoleum en behangpapier in het tijdelijke hotel: de heer Jan de Moerlooze uit Gent, 39 795 frank.

15 maart 1913

Het schepencollege zal binnenkort voorstellen een lening van 2 492 000 frank aan te gaan, bestemd om een reeks werken te voltooien of uit te voeren, waarvan het voorlopig programma aan de raad werd onderworpen. Onderdeel daarvan is de som van 400 000 frank voor de verdere voltooiing van het *Flandria Palace Hotel*.

24 april 1913

De stedelijke beplantingsdienst heeft één van de pleinen voor de statie Gent-Sint-Pieters in een zeer lieve square veranderd en men werkt naarstig aan het opruimen van de overgebleven bouwmaterialen van het nieuwe *Flandria Palace Hotel*.

26 april 1913 (** openingsdag van de Wereldtentoonstelling)

28 september 1913

De stedelijke commissies van Financiën, Openbare Werken en het Betwistbare zijn door het schepencollege in kennis gesteld van een ernstig

geschil tussen de stad, eigenares van het *Flandria Palace Hotel* en de heren Gompel en Lissanski, huurders van de instelling.

Deze eisen van de stad schadevergoeding voor de vertraging in het voltooiën van de gehuurde gebouwen, bepaald op 500 frank per dag voor ieder der bestendige en voorlopige hotels, te rekenen van 15 maart.

Deze vraag scheen het schepencollege gegrond. Het neemt aan dat er een zekere vertraging bestond. Het heeft met de heren Gompel en Lissanski een regeling gesloten, waarbij hun een vergoeding wordt bepaald van 32 500 frank, te nemen op de huishuur en de huishuren van 15 maart tot 1 juni 1913 worden kwijtgescholden.

De commissies hebben geoordeeld dat de overeenkomst gewettigd is door de werkelijke vertraging en hebben ze eenparig goedgekeurd.

3 november 1913 (** sluitingsdag van de Wereldtentoonstelling)

17 februari 1914

Het politiecommissariaat van de 9° wijk dat thans gevestigd is in de Fortstraat, zal binnenkort verhuizen naar de omgeving van de statie Gent-Sint-Pieters. In afwachting van de volledige inrichting van het bureel zal het worden ondergebracht in één van de voorlopige afhankelijkheden van het *Flandria Palace Hotel*.

20 februari 1914

Op 15 maart eindigt de pacht van het voorlopig hotel aan de Clementinalaan. Het is te voorzien dat onmiddellijk daarna dit gebouw zal worden afgebroken.

21 april 1914

Het departement van Oorlog heeft voor ongeveer 120 000 frank al de meubels van de kamers in het *Flandria Palace Hotel* gekocht. De stukken moeten dienen om in het kamp van Beverlo 340 kamers te bemeubelen van de hogere officieren en de ongehuwde officieren die daar bestendig verblijven.

De meubileringen bestaan uit een Engels bed met matras, kleerkast met spiegel, wastafel met spiegel en marmeren blad, tafel, stoelen, kapstok, gordijnen, enz. De officieren zullen dus nogal weelderig gehuisvest zijn.

Elke meubilering komt op ongeveer 350 frank te staan. Alles is nagenoeg nieuw, want te Gent is het maar gedurende enige maanden in gebruik geweest en dan nog lang niet alle dagen.

28 april 1914 (* *Fragment uit het verslag over de algemene vergadering van de aandeelhouders die moesten beslissen over de ontbinding van de “Maatschappij der Tentoonstelling”.*.)

“...De uitbating van het *Flandria Palace Hotel*, noodzakelijk in het vooruitzicht van het bezoek van talrijke voornamere reizigers is mislukt door de schuld van de uitbater. Het tijdelijk hotel ernaast werd voor rekening van de Wereldtentoonstelling bemeubeld. Dit kostte 180 000 frank. Het materieel werd onlangs aan het leger verkocht voor 100 000 frank...”

22 juni 1914

De inrichting van een politiecommissariaat in het *Flandria Palace Hotel* is verdaagd, daar er verzet is gekomen van de bevolking van de wijk Heuvelpoort, doordat het te ver van hun buurt zal verwijderd zijn.

4 augustus 1914 (** *Duitse troepen vallen aan de oostgrens België binnen. Begin van de Eerste Wereldoorlog*)

13 augustus 1914

Het schepencollege deed een warme oproep op de edelmoedigheid van zijn medeburgers, tot het bekomen van 450 bedden voor de beschikbare kamers in de bijgebouwen van het *Flandria Palace Hotel* aan de Sint-Pietersstatie, dat wordt ingericht als voorlopig verbandhuis.

20 augustus 1914

Woensdagnamiddag kreeg het bestuur van het *Rode Kruis* van de krijgsoverheid bericht dat de ambulancepost in het *Flandria Palace Hotel* onder militair bestuur werd geplaatst, teneinde onmiddellijk een duizendtal gekwetsten te kunnen opnemen die uit Leuven en Brussel worden gezonden.

In het hotel heerste weldra een buitengewone bedrijvigheid. De bedden werden naar beneden gebracht en geplaatst in de twee grote zalen langs de Albertlaan en de Clementinalaan. Ook de burelen, de baden en de keukendienst waren op korte tijd kant en klaar. De geneeskundige dienst staat onder het bestuur van de heer Cruyl, dokter en gemeenteraadslid.

27 augustus 1914

Verleden nacht kwamen in Gent-Sint-Pieters treinen aan met vluchtelingen uit Mechelen, Dendermonde en omstreken. Minstens 7000 zijn nu binnen de muren van de stad getreden. Met hetgeen zij hadden kunnen meeslepen werden ze allen overgebracht naar het *Feestpaleis*.

In de ambulance van het *Flandria Palace Hotel* worden nog 45 gewonde soldaten verzorgd. Daar bevindt zich ook een gekwetst meisje van 12 jaar, zeke-re Rosa De Mol, die door de soldaten *La fille du Régiment* wordt genoemd.

31 augustus 1914

Het hoofdbestuur van het *Rode Kruis* onderzoekt de mogelijkheid om de bijposten af te schaffen en al de diensten te verenigen in het *Flandria Palace Hotel*. Dit zou het beheer veel vergemakkelijken, de onkosten verminderen en een einde stellen aan het onophoudelijk gerij van de auto's, die maar al te veel brandstof verbruiken.

4 september 1914

In de afhankelijkheid van het *Flandria Palace Hotel* zijn langs de kant van de Albertlaan thans niet minder dan 740 vluchtelingen. Voor heden verwacht men er nog 300. Die zullen gehuisvest worden in de lokalen langs de kant van de Clementinalaan.

14 september 1914

Zaterdag laatst werden in de ambulancepost van het *Flandria Palace Hotel* nog 117 soldaten verzorgd. De besturen van het Rode Kruis doen een oproep aan de Gentse bevolking tot het bekomen van klederen voor de zieken en gekwetsten welke door de krijgsoverheid in verlof worden gezonden en het vaderland dapper hebben verdedigd. Zij mogen zich wenden tot het *Flandria Palace* bij de Sint-Pietersstatie.

19 september 1914

De inrichters van het *Flandria Palace Hotel* en het *Feestpaleis* hebben gisteren het bezoek ontvangen van de heren Powell van de *New York World*, Peterson van de *Chicago Tribune* en Miss Geis, een schrijfster die voor haar eigen rekening reist. De Amerikanen werden begeleid door de heer Van Hee, onderconsul van Amerika.

2 oktober 1914

De oproep van het schepencollege aangaande de bijgebouwen van het *Flandria Palace* is niet vruchteloos geweest. Reeds heeft de heer Georges Schaetsaert die beantwoord door het zenden van 22 gans gegarneerde bedden voor de vluchtelingen. Deze daad strekt hem tot eer.

12 oktober 1914 (** *Gent wordt door de Duitse troepen bezet*)

Gisteren werd hevig gevochten in de nabijheid van Gent. Om 10 uur 15 weerklonk een vreselijke slag. Men verzekerde ons dat een bataljon van de Belgische genie te Zwijnaarde de brug over de Schelde had doen springen. Heel de avond was er in de stad een grote troepenbeweging. Al de soldaten van de Verbondenen en het Belgisch leger verlieten ons langs de statiën in allerlei richtingen, tot er geen enkele meer te Gent was.

In de vroege morgen zijn uit het *Flandria Palace Hotel*, het *Feestpaleis* en de Azaleazaal in het park alle zieken die enigszins vervoerbaar waren naar de sta-

tie Gent-Sint-Pieters overgebracht, om in westelijke richting vervoerd te worden. Talloze vluchtelingen verkozen ook het vertrek boven een onveilige toestand in onze stad.

30 oktober 1914

Na het vertrek van de vluchtelingen zijn Duitse ambulanciën ingericht in het *Flandria Palace Hotel* en zijn afhankelijkheden, alsook in de lokalen van Gent-Sint-Pieters, het *Feestpaleis* en de beide restaurants in het park. Het lazaret in de grote zaal is voor de lichte zieken, het *Palmenhuis* van de *Casino* aan de Coupure en andere gebouwen voor de zwaar gekwetsten.

4 november 1914

De Maria-Hendrikaplaats is voor het gewone verkeer volkomen verboden zone geworden wegens het aanbrengen en wegvoeren van gekwetste Duitse soldaten in en uit het *Flandria Palace*.

mei 1916 (** Uit het “*Kriegs Album von Gent*”)

(vertaling) “... Het *Kriegslazarett Flandria* nam op 26 oktober 1914 zijn intrek in het *Flandria Palace Hotel*, dat naar aanleiding van de Gentse Wereldtentoonstelling in 1913 aan het nieuwe Sint-Pietersstation werd opge-

Clementinalaan: de staf van de Duitse Verplegungsstelle II (1916).

richt, doch snel in faling werd gesteld en door de stad werd overgenomen. Het herbergde bij de aanvang van de oorlog een Belgische ambulancedienst en sinds de Duitse bezetting een *Marine-Feldlazarett*. Het statige gebouw leent zich uitstekend voor zijn huidige bestemming wegens de grote zalen, talrijke bad- en wasinstellingen, centrale verwarming en warmwatervoorziening, elektrische verlichting, een lift, ruime keuken met daaraan verbonden voorraad- en koelkamers, enz. Vele éénpersoonkamers dienen voor de opname van officieren...”

18 februari 1918 (** Uit “ent - *Ons Erfgoed van toen*” - 14: *De bewegende stad*)

Binnenzicht op 1 van de 2 grote ziekenzalen (1916).

De Bondgenoten gooiden een zware bom op het stationsplein die het *Flandria Palace Hotel* zwaar beschadigde. Voortaan gebruikten de Duitsers alleen nog de kelders. Troepen die van het front terugkeerden konden in dit *Soldatenheim* iets eten en drinken. In de bijgebouwen bleef de bezetter de opgeëiste arbeiders opsluiten.

6 maart 1918

In één der aanhorigheden van het *Flandria Palace* aan de Albertlaan is een brandmelder ter beschikking van het publiek geplaatst.

1 november 1918 (** *De Duitse bezetter begint zich uit Gent terug te trekken*)

29 april 1919

De *Syndicale Kamer der Aannemers* heeft aan de bevoegde commissie van de stedelijke raad plannen bekend gemaakt om werk te verschaffen aan de bouwvakkers. Daarin is onder meer sprake van de afbraak der bijgebouwen van het *Flandria Palace Hotel* die slechts een tijdelijke bestemming hadden.

24 september 1919

Uit het schrijven van het *Verbond der Eigenaars en Hypothecaire Schuldeisers* blijkt, dat door deze vereniging werd gevraagd het *Flandria Palace Hotel* en aanpalende gebouwen te gebruiken om te voorzien in de woningnood.

De heer burgemeester maakte bekend dat aan deze vraag geen gevolg kan gegeven worden, daar de bijgebouwen erg bouwvallig zijn en zo ras mogelijk moeten afgebroken worden.

18 oktober 1919

De volgende aanbestedingen werden ingediend voor het afbreken van de bijgebouwen van het *Flandria Palace Hotel*:

- Ch. Mussche van Sint-Amandsberg:	16 100 frank
- A. De Meyer van Gent:	17 000 frank
- M. Meuleman van Gent:	18 700 frank
- A. Van de Kerkhove van Gent:	23 125 frank

26 februari 1920

Een liefhebber had 800 000 frank geboden om het *Flandria Palace Hotel* aan te kopen. Het gemeentebestuur achtte dit niet genoeg en hij bood nu 1 miljoen.

Door een gemeenteraadslid werd het voorstel gedaan om het lokaal in de staat dat het nu is in openbare verkoping te stellen. Het bestuur heeft nu besloten het *Flandria Palace* op die wijze aan de man te brengen. De te betalen oorlogsschade komt ten goede aan de stad.

3 maart 1920

Al de afhankelijkheden die tijdelijk aan het *Flandria Palace Hotel* gebouwd werden zijn nu totaal afgebroken en weggeruimd. Men is volop bezig aan het effenen van de gronden. Het zou wenselijk zijn daar een lief hofje aan te leggen, wat voorzeker meer opgewektheid zou brengen aan die grote, open plaats.

19 mei 1920

Maandag zullen de heren notarissen Cruyt en Lagrange, in tegenwoordigheid van de heren schepen De Weert en gemeentesecretaris Heins, overgaan tot het verkopen van het *Flandria Palace Hotel*. Het wordt ingesteld op 1 080 000 frank.

6 juni 1920

Het *Flandria Palace* is op de laatste verkoopdag voor de som van 1 060 000 frank toegewezen aan de heer Hanus, nijveraars, woonachtig te Parijs.

25 augustus 1922

De gemeenteraad heeft met de heer Hanus een overeenkomst gesloten om het *Flandria Palace* dat hij van de stad afkocht, spoedig in woningen te kunnen hervormen.

26 mei 1923

In de zitting van de gemeenteraad werd de verhoging goedgekeurd van de instelprijzen voor de verkoop van de stadsgronden, met het oog op de verka-

veling langs de Albertlaan en de Clementinalaan.

12 oktober 1924

Door het ambt van de heer notaris Nève zal binnenkort de verkoping van het prachtig *Flandria Palace Hotel* met aanpalende gronden ingesteld worden.

29 november 1924

Het is thans geweten dat de verkoop van het *Flandria Palace Hotel* op 678 000 frank is afgeslagen. Het is aangekocht door het beheer van de spoorwegen.

4 november 1925

Het is bekend dat gedurende de bezetting de Duitsers het groot hotel *Flandria Palace* hebben gebruikt om er een paar dagen de opgeëiste medeburgers in op te sluiten en ze daarna in massa te vervoeren naar de verschillende kampen welke door de *Kommandantur* waren aangeduid.

Na de wapenstilstand werd het grootste deel van het hotel afgebroken en slechts het voorste bleef bestaan, dat door het ministerie van ijzeren wegen aangekocht is geworden om er burelen in te richten.

In dat deel bestonden in de kelderingen cellen waar zogezegde kwaadwilligen werden opgesloten zonder licht en bijna zonder lucht en op water en brood gezet.

Eén van die cellen had twee deuren en bestaat heden nog. Toen de bond der Z.A.B.'s dit vernam vroeg die met de goedkeuring van het stadsbestuur aan de minister, de beide deuren als aandenken te mogen bekomen, aangezien deze wellicht toch zouden vernietigd worden. De heer minister heeft ogenblikkelijk aan deze vraag voldaan en bijgevolg hebben de Z.A.B.'s besloten ze op 11 november omtrent 10 uur 's morgens met hun krachtige harmonieën aan het *Flandria Palace* in ontvangst te gaan nemen.

Onze medeburgers zullen dus in de gelegenheid zijn deze deuren te zien, welke werkelijk als een historisch aandenken mogen beschouwd worden. Zij zijn 15 centimeter dik en voorzien van buitengewone sloten en grendels.

22 november 1925

De burelen van de heer hoofdingenieur Desaubies, dienstbestuurder van

Wegen en Werken in de statie Gent-Sint-Pieters, zijn overgebracht naar de verdiepingen in het voormalige *Flandria Palace* aan de Maria-Hendrikaplaats. De nieuwe nummers van de telefoontoestellen zijn 5 301 en 5 304.

17 september 1928

De uitbreidingswerken aan de Sint-Pietersstatie wegens het sluiten van de Zuidstatie zijn veelzijdig. De aanblik van de tunnel die toegang geeft tot de spoorlijnen zal gewijzigd worden, nieuwe rangeersporen worden aangelegd, het elektrisch seinhuis wordt vergroot en men bouwt een nieuwe watertoren van 20 meter hoogte in gewapend beton.

De diensten van post en pakketten worden vanaf 24 september verplaatst naar het hotel van de spoorwegen in het *Flandria Palace*. Het vroeger postbureel in de statie zal nu dienen als bergplaats voor 500 rijwielen.

21 januari 1929

Een comiteit heeft zich gevormd om gedurende de week van 17 tot 24 februari in het *Flandria Palace* een tentoonstelling in te richten van werken die door bedienden van het spoor, de telegraaf, de telefoon en de posterijen in hun vrije tijd zijn uitgevoerd.

Degenen die zich hebben bezig gehouden met schilderkunst, beeldhouwen, fotografie, bouwkunst, radio, elektriciteit, houtbewerking, letterkunde, muziek, enz. en in één van deze vakken eigen werk hebben voortgebracht, mogen zich aanmelden.

26 mei 1935

Men kan niet zeggen dat de post van Gent-Sint-Pieters in het *Flandria Palace* niet ruim en goed is ingericht. Vijf winketten staan ter beschikking van de belanghebbenden en alles zou dus op rolletjes moeten lopen.

Nochtans moet men de voorzorg nemen van tenminste één treinroman bij zich te hebben als men een storting of een postcheque wil ontvangen, want de gemiddelde tijd dat men er wacht is ongeveer 50 minuten!

Waarom? Omdat van al de winketten er slechts één enkel open is en de bediende gedwongen is de verschillende bezoekers te bestellen, te betalen of de gelden in ontvangst te nemen. Zo staan dus de arme mensen op een lange rij en moeten ze geduldig hun tijd afwachten. De bediende heeft ook maar twee handen.

Intussen doorbladeren andere bedienden boeken of hebben ze hun werk met

het controleren of wel aan ieder gesloten winket het kaartje *GESLOTEN - FERME* goed op zijn plaats staat.

Gent-Sint-Pieters heeft als leuze: *Haast en spoed is zelden goed*. Wij kunnen het bestuur niet feliciteren!

20 maart 1938

Op zaterdag 16 april wordt in het gewezen *Flandria Palace* aan het Maria-Hendrikaplein om 3 uur andermaal een tentoonstelling geopend van vrijetijdswerken door beambten welke werkzaam zijn bij de spoorweg-, post-, telegraaf- en telefoondienst. Talrijke hoge ambtenaren zullen aanwezig zijn.

4 april 1939

Wanneer gaat in het postkantoor Gent-Sint-Pieters dat gevestigd is in het *Flandria Palace* het tijdverliezend lolletje eindigen? Woensdag waren om 12 uur drie winketten open. In de veel te kleine plaats stonden een vijftigtal mensen rijtje te schuiven.

Aan het middenwinket stond een boer met een lijnwaadzakje vol zilvergeld en een groot aantal *kardoezen* met muntstukken die in biljetten moesten worden omgerekend. Achter hem mensen die gromden van koleire en niet zonder reden. Werkmensen moesten een half uur wachten vooraleer aan de beurt te geraken.

De beambten waren allen zeer beleefd tegenover die ongelukkigen. Alhoewel erg overbelast deden ze hun uiterste best om het publiek zo rap mogelijk te bedienen.

Waar blijven de hooggeplaatste ambtenaren uit Brussel die gelast zijn met de inspectie van soortgelijke toestanden? Er stonden daar Engelsen en Amerikanen die op vakantiereis waren en meer dan eens onder elkander zeiden: *What a shame!*

15 juni 1939

Enige maanden geleden werd ter hoogte van de tunnel naar de Voskenslaan aanvang gemaakt met het oprichten van een gebouw voor de postdienst.

Toen het beheer in 1928 de Zuidstatie buiten dienst stelde was reeds overeengekomen dat de N.M.B.S. niet alleen daar, maar ook aan het Maria-Hendrikaplein een nieuw en ruimer lokaal ten dienste van de posterijen zou stellen. In afwachting werd een *tijdelijk* postbureel ondergebracht in het voormalige *Flandria Palace*, dat intussen reeds tien jaar dienst doet.

Het nieuwe zal op zeer moderne wijze ingericht zijn en de verbindingen voor het vervoer van de poststukken zullen beter en sneller kunnen gedaan worden. Men voorziet dat het gebouw het aanstaande jaar zal worden opengesteld. Dan zal een vurige wens van de ganse bevolking in vervulling gaan.

(Het publiek kon er gebruik van maken vanaf 1 maart 1940. Eind de jaren zeventig moest het plaats ruimen voor een moderner complex, dat, zoals iedere Gentenaar weet, deels op 17, deels op 24 november 2007 via het gebruik van springladingen op zijn beurt tegen de vlakte ging...)*

ERIK DE KEUKELEIRE

Fragmenten uit "Sint-Pieters-Aalst, Sint-Pieters-Aaigem en Sint-Denijsplein" delen 2 (1902-1918) - 302 p. en 3 (1919-1940) - 290 p. - uitgaven in eigen beheer - 2004.

INVENTAIRE ARCHÉOLOGIQUE - FICHE N° 170

Op 28 Januari 1900 stelde Armand Heins in de rubriek “Loodgieterij - Oudheidkundig Museum, n° 200 - XVIIIe eeuw” in het Frans een fiche op over

Bokkenkop, door Tiberghien

Dit charmant exemplaar sierkunst, dat wij danken aan onze beroemde ciseleur Tiberghien, behoort tot dezen die men speciaal onder de aandacht moet brengen van de amateurs.

De afmetingen van deze bokkenkop zijn: een breedte van 24 centimeter (gemeten tussen de twee uiteinden van de horens) en een hoogte van 21 centimeter.

Men zal de zo levendige en zo expressieve fysionomie van het dier bemerken en het lenig en sierlijk aspect dat de kunstenaar het gaf.

Deze kwaliteiten passen perfect bij het behandeld motief dat herinnert aan het drijfwerk van de Franse meester Gouthière.

Het is waarschijnlijk dat men, in het werk dat wij beschrijven, het model moet zien van een werk uitgevoerd in een meer edel metaal.

De toeschrijving aan de etser-ciseleur Tiberghien staat vast, want wij vinden in een album van zijn schetsen en afdrukken van gravures, onder de nummers 537 en 538, twee potloodschetsen naar de natuur, vooraanzicht en profiel van deze bokkenkop.

Hetzelfde album bevat schetsen van kandelaars en van een tafelmiddenstuk waar de graveur het bokkenmotief gebruikte.

Cf. Voor biografische details over Tiberghien de fiche n° 169, Stadsbibliotheek (3466).

HET FONDS J. MONSAERT; EEN POLITIEK ARCHIEF MET SOCIALE INSLAG.

De verwerving van het Fonds J. Monsaert.

In 1970 volgde Jacques Monsaert, jurist en arrondissementeel secretaris van de CVP Gent-Eeklo, Prof. R. Van Pottelbergh op als burgemeester van Sint-Amandsberg. Sint-Amandsberg zou vanaf 1 januari 1977 deel uitmaken van Groot Gent. Monsaert stond als 3de kandidaat op de CVP-lijst voor de gemeenteraadsverkiezingen van 10 oktober 1976. Hij pakte uit met een *CVP Richtplan Gent*.¹

Hij werd schepen van Stadsontwikkeling, Openbare Werken en Rechtszaken in een CVP-SP coalitie (01.01.1977 – 1983) en later burgemeester van Gent (20.05.1983 – 1989). Jacques Monsaert overleed in het Universitair Ziekenhuis te Gent op 28 juli 2002.

Het Documentatiecentrum voor Streekgeschiedenis² Dr. Maurits Gysseling v.z.w., is de gemeenschappelijke bibliotheek en ontmoetingsplaats van twee heemkundige kringen: “De Oost-Oudburg” en de “Heemkundige en Historische Kring Gent”.

Op zoek naar een passende bestemming voor het archief van haar overleden echtgenoot nam Mevrouw Riet Willems contact op met de Heer Louis Philippe Dirckx, werkzaam op het Dienstencentrum te Sint-Amandsberg. De Heer Roger Poelman, voorzitter van het bestuur van de Oost-Oudburg werd hierover ingelicht. Mevrouw Willems wenste dat twintig lopende meter archief zo spoedig mogelijk voor bewaring kon worden overgedragen aan het Documentatiecentrum. De stapels en archiefdozen zijn in de loop van de maand december 2002 verhuisd naar het Convent Engelbertus in het Groot Begijnhof van Sint-Amandsberg; waar het Documentatiecentrum gehuisvest is.

Er is geen overzichtslijst nagelaten door de archiefvormer. Naar aanleiding van herhaalde verhuis is de eigen structuur van het fonds verstoord. De in bewaring gegeven documenten hebben betrekking op de activiteiten van Jacques Monsaert als politicus en als lid van verschillende verenigingen. Documenten verband houdend met zijn praktijk als jurist, en als vrederechter van de kantons Hamme en Zele, waren vooraf vernietigd. Er is afgesproken dat stukken met een privé karakter teruggegeven worden aan de familie Monsaert. De archiefwet dient te worden toegepast op de ontsluiting.

Het Documentatiecentrum voor Streekgeschiedenis Dr. Maurits Gysseling

v.z.w. heeft de bewaargeving van het “Fonds Jacques Monsaert” aanvaard om het als goede huisvader te beheren.

In eerste instantie wordt een overzichtslijst opgemaakt van alle stukken. In een latere fase, en op basis van een globaal en structureel overzicht van het fonds, kan werk worden gemaakt van een gecontroleerde toegankelijkheid van het fonds voor wetenschappelijk onderzoek.

Bijzondere kenmerken van het Fonds J. Monsaert.

Het Fonds Monsaert is een politiek archief en een persoonsarchief. Het wordt gekenmerkt door de aanwezigheid van vrij veel archivalia die betrekking hebben op stedenbouw, en stedenbouwkundig beleid in het bijzonder. Omdat de stukken handelen over de jaren 1970 tot 1990 zijn zij emblematisch voor het *kantelend denken* over stedenbouw tijdens de scharnierjaren 1976-1977 en 1988-1989. In de verkiezingscampagne voor de gemeenteraadsverkiezingen van oktober 1976 kreeg stedenbouw meer dan gewone aandacht van de politici; in het bijzonder van Jacques Monsaert. Stedenbouw werd ingezet als het cement voor de beleidsvoorstellen in de context van de fusies van gemeenten. Het Fonds Monsaert blijkt bijzonder waardevol als bron van informatie over de interferenties tussen ambities van professionelen en streefdoelen van politici of de specialistische stedenbouwkundige benadering versus vertaling door beleid. Beide hebben hun eigen rationaliteit.

De diachrone lectuur, die volgde op inventarisatie van stukken uit het Fonds Monsaert, maakte herhaaldelijk attent op de vorming van de habitus en op de sociale bewogenheid van de archiefvormer, zodat een kwellende vraag niet te ontwijken was: *wat conditioneerde de jongere Monsaert?*

Wie had invloed op het uitzetten van krijtlijnen? Welke impact had het veld³ waarin hij opgroeide, en die andere velden waar hij geschoold en getraind werd, op de persoonlijkheid van Monsaert? Hoe conditioneerden de verschillende functies waarin hij actief was als scoutsleider, als jurist, als diocesaan voorzitter van de Jeugdbond voor Katholieke Aktie en als politicus, etc. zijn houding? Werd de houding van Jacques Monsaert ingegeven door berekening, strategische keuzen of handelde hij uit persoonlijke overtuiging? Wat bezielde Jacques Monsaert om zich als politicus op stedelijkheid en stadsvernieuwing te storten?

De CVP- Jongeren eind de jaren zestig.

Uit de archiefstukken in het Fonds Monsaert blijkt dat “Jaak” Monsaert onmiskenbaar een cruciale karakteriële vorming kreeg aan het Sint-

Lievenscollege, waar hij humaniora liep.⁴ Hij bleef het college frequenteren als scout. De scoutsgroep vormde ‘een soort para-collegemilieu’.⁵

‘Tijdens de jaren 1950 kon autoriteit niet in vraag worden gesteld. Wie durfde in het ziekenhuis een *second opinion* vragen of het gezag van de pastoor in twijfel trekken? Dat zou voor intellectuelen en studenten een reden zijn om tijdens de jaren 1960 te (re)ageren, om een tegencultuur’ uit te bouwen.⁶

Jacques Monsaert bewaarde, van toen hij 22 was, een nummer van het ‘Tijdschrift der Jongeren’ uitgegeven in december 1956.⁷ Het was ‘uitgegeven door de Jongeren van de C.V.P.’ Jacques studeerde toen rechten aan de Rijksuniversiteit Gent.⁸ Hij was (vermoedelijk) lid van de CVP-Jongeren nationaal. De Gentse CVP-Jongeren beweging zou pas op 5 december 1966 officieel worden gesticht.⁹

In het ‘Tijdschrift der Jongeren’ werd de kern van de CVP-leer ‘samengevat in enkele woorden:

1. de mens is de hoogste waarde ter wereld;
2. bij het beleid van de Staat moet rekening worden gehouden met pluralisme, subsidiariteit, democratie.’¹⁰

Nationaal voorzitter¹¹ CVP-Jongeren Frank Swaelen stimuleerde de deelname van jongeren aan de politiek. Zijn inzet werd op het partijcongres van Luik in 1965 ‘bekroond met de 1/3 maatregel waardoor in alle bestuursorganen van de partij 1/3 jonger diende te zijn dan 35 jaar’.

‘In april 1965 werd door een groep Gentse jongeren [] beslist tot de oprichting van een voorlopig arrondissementeel bestuur.’ Jacques Monsaert was toen nog geen 35 en kon dus statutair tot de CVP-Jongeren worden gerekend. Hij maakte geen deel uit van het voorlopige noch van het eerste verkozen bestuur. Een van de stichters van de Gentse CVP-Jongeren, Wilfried Martens, ‘werd nationaal jongerenvoorzitter in 1967 en bleef dit tot 1971’.¹²

De CVP-Jongeren brachten zowel in de partij als in de media nieuwe zaken naar voor. Het leek soms of zij oorzaak waren van een politieke aardverschuiving. In 1967 werd een manifest gepubliceerd over autonomie, in 1969 over progressieve frontvorming¹³ en in 1970 over de pluralistische school.¹⁴ De CVP-Jongeren van toen stelden ‘dat de CVP tot een radikaal¹⁵ vooruitstrevende volkspartij op pluralistische basis moest omgevormd worden. Deze gedachtengang vond zijn oorsprong in verschillende bronnen: het Concilie¹⁶, waarin o.a. de gewetensvrijheid werd benadrukt; mei ’68 met de kritiek op de welvaartsstaat en op gevestigde machtsstructuren; de algemene drang tot de “progressieve” maatschappij’.¹⁷ De maatschappij was zeer snel aan het evolueren. Niet alleen binnen de CVP maar ook bij de CVP-Jongeren volgden som-

migen met argwaan de verkondiging van deze baanbrekende standpunten. Roger Balthazar, medestichter Gentse CVP-jongeren en hoofdredacteur van het tijdschrift Radikaal, vatte de situatie zo samen: ‘Velen vertrouwden de zaak niet, maar waren in feite bezig de sociale beweging, die ook de gedrevenheid was van de eminente auteurs van het Kerstprogramma¹⁸ van 1945, te actualiseren in termen van deze nieuwe tijd, met uiteraard nieuwe accenten.’¹⁹ ‘In 1969 werd door het Belgische parlement een belangrijke beslissing gestemd. Voor de gemeenteraadsverkiezingen werd het stemrecht op 18 jaar gebracht en vanaf 21 jaar kon je kandidaat zijn.’ De beslissing was belangrijk omdat zij de politieke partijen dwong tot verdere verjonging van het gedachtegoed en tot verjonging op de lijsten van kandidaat mandatarissen. De roep om verjonging was één van de gevolgen van de democratisering van het onderwijs gedurende de jaren 1960. Jongeren waren door de band hoger geschoold, waren mondiger, én contesteerden. Zij zetten zich af tegen gevestigde machten in de politieke partijen.

Monsaert was toen arrondissementeel secretaris van de CVP Gent-Eeklo en werd in 1970 provinciaal secretaris van de CVP Oost-Vlaanderen. Jacques Monsaert was voorzitter van de CVP te Sint-Amandsberg. Hij werd er lijsttrekker voor de CVP bij de gemeenteraadsverkiezingen van 11 oktober 1970. Hij zou dan 36 zijn – net geen CVP-Jongere meer – en stond symbool voor verjonging en vernieuwing. Zittend burgemeester van Sint-Amandsberg, Prof. R. Van Pottelbergh, bereikte de pensioengerechtigde leeftijd.

“Jaak” werd scoutsleider.

Het is merkwaardig en betekenisvol hoe Jacques Monsaert in zijn persoonlijk archief gestencilde circulaires bewaarde zoals de instructieve tekst voor jeugdleiders ‘Foy-Notre-Dame 1962’ handelend over ‘de scoutsmethode’ en ‘leiderschap in scouting’. Hij was duidelijk verknocht aan die stukken. Hij bleef er zijn leven lang aan gehecht en bewaarde zoveel over scoutisme dat hij verschillende archiefdozen vulde. Hij werd groepsleider²⁰ bij het Vlaams Verbond der Katholieke Scouts V.V.K.S. Sint-Lieven 8ste [afdeling] Gent-West. Vanuit zijn functie als groepsleider en daarna als diocesaan voorzitter J.V.K.A. heeft “Jaak” sociaal kapitaal²¹ opgebouwd.

Veel van deze archivalia handelen over de ‘Methode van Baden-Powell’²² en over ‘principes’; waarvan mag worden aangenomen dat zij Monsaert nauw aan het hart lagen.

Doel, methode en programma van scouting.

De 'doelstelling' van de scoutsmethode bestond uit:

- + het vormen van waarachtige *persoonlijkheden* in *dienst* van de gemeenschap
- persoonlijkheidsvorming met de nadruk op *karaktervorming* en *lichamelijke vorming*
- + als reactie tegen schoolse opvoeding (het beleren moest door karakter- en lichaamstraining tot beleven worden omgezet)
- de dienstgedachte als levenshoud en –doel vinden we terug
- enerzijds in het *eisenstelsel en activiteitschema*
- anderszijds in de *G.D.-mystiek*'²³

De 'Jaarplanning 1964-65' vermeldde de volgende doelstellingen:

- persoonlijke vorming ... tot 'het type van de sportieve gentlemen',
- sociale vorming ... teamvorming en verdraagzaamheid,
- religieuze vorming ... tot 'volwassen Christen-zijn'.

In 1966 hadden Jean-Luc Dehaene en Fernand Nédée²⁴ de leiding bij het 'herwerken' van 'programma en eisen bij Welpen, Jong-Verkenner²⁵ en Verkenner'. De resolutie, die aan de Verbondsraad werd voorgelegd, klonk krachtig: 'Scouting is opvoeding. Het doel der beweging is het vormen van volwassen persoonlijkheden, (totale opvoeding) die aan een bepaald type zullen beantwoorden:

Sportieve en handige jonge mensen die, met open oog in de wereld staan; creatieve mensen, met zin voor schoonheid en cultuur; mensen met een levensbeschouwing, waarvoor zij durven uitkomen, zonder deze aan anderen te willen opdringen.

Mensen met initiatief- en verantwoordelijkheidszin, t.o.v. de gemeenschap; die zich voor die gemeenschap willen inzetten.'²⁶

Zelfwerkzaamheid en 'self-government' vormden twee pijlers van de methode om aan de ontwikkeling van een 'levensstijl' te werken. Deze levensstijl was gekenmerkt door: 'stiptheid, karaktersterkte en eerlijkheid', dienstvaardigheid en creativiteit, echt geloven.

In de circulaire vonden de leiders steeds dezelfde taal terug met sleutelwoorden als:

pedagogisch, (leiders)vorming, militantisme, christen, teamwork, training, zelfcontrole, sportieve mensvorming, dienst aan de gemeenschap, ontmoeting met andersdenkenden, verantwoordelijkheid naar maat²⁷, etc.

In de 'Jaarplanning 1964-65'²⁸ schreef het Verbondsbestuur: 'De Componenten van de [] sportieve mensvorming lijken ons te zijn:

- training, fitheid, volharding
- fairplay, onderwerping aan de regels, kunnen verliezen, nederigheid
- ploegspel, ontmoeting, verdraagzaamheid’.

Het beste middel ‘om dit te beoefenen in het kader van de opvoeding in de jeugdbeweging’ was het spel, een sportief spel. Door ‘goed geleid spelen’, zo dacht het Verbond, werden ‘karaktertrekken aangekweekt die in zijn opvoeding [van de Welp] van kapitaal belang zijn o.a. broederlijkheid, verdraagzaamheid, fair-play, volharding, leren verliezen met een glimlach, vreugde.’ Bij de uitwerking van de jaarleuze voor de Verkenners werd de bedoeling omschreven als: ‘de “sportieve mensvorming” [] belichten: door sport en spel willen wij onze verkenners zowel lichamelijk als geestelijk vormen. Deze twee elementen kunnen onmogelijk afzonderlijk gezien worden en op beiden moet in sport en spel dan ook even veel nadruk gelegd worden’. Sport was een ‘ontspanningsmiddel’ en tegelijk een ‘gelegenheid tot ontmoeting met de anderen’.

In het ‘herwerkte’ programma van 1966 was de scoutsmethode schematisch herleid tot vijf punten.

1. ‘Zelfwerkzaamheid (initiatief) o.a. uitgewerkt in activiteiten en eisen.
2. Medeverantwortelijkheid o.a. uitgewerkt in het pa-systeem.
3. Ploegwerking
4. Persoonlijk engagement (belofte die verwijst naar de wet)
5. Dienst (of engagement in de gemeenschap)²⁹

De methode bepaalde de manier waarop het activiteitenprogramma tot stand kwam en uitgewerkt werd.

De Vlaamse Vereniging voor Katholiek Scoutisme (VVKS) hechtte het allergrootste belang aan ‘het doorgeven van een nieuwe richting [onder invloed van Vaticanum II] en het vormen van mensen in deze geest’ van openheid en verdraagzaamheid. Daarvoor werden specifieke instrumenten ingezet, zoals de cursussen, de tijdschriften (Telex, Kompas) en de spel-, tocht- en kampactiviteiten van de scoutsbeweging, evenals de vormende middelen: ‘gesprek, discussie, lectuur en vormingsdagen’. Uiteraard hield VVKS de jeugd net die levenshouding en preferenties voor waar het Verbond achter stond. Houding en vorming waren niet neutraal noch waarde vrij. Een dergelijke vorming hoeft niet per definitie als paternalistisch terzijde te worden geschoven. Zij kan ook een emanciperende functie hebben omdat gesprek en discussie de jeugd gelegenheid boden om zich spelenderwijs een meer doordacht en zelfstandig oordeel te vormen. Het zou hen wapenen in een dialoog met andersdenkenden.³⁰ In de jaren 1960 kenden de confessionele jeugdbewegingen nog een andere

'bedreiging'. De gescheiden opvoeding van jongens en meisjes werd stilaan in vraag gesteld, onder druk van veranderingen in de maatschappij en in het gezinsleven. Het probleem diende zich ook aan bij de jeugdbewegingen. Enkele anecdotisch ogende archivalia, die Jacques Monsaert bewaarde, hadden, toen zij werden geredigeerd, een betekenis die vandaag nog nauwelijks in te schatten is. Stuk DC3502 was een '*Reglement inzake gemengde ontmoetingen – Principes*'. Daarin werden de voorwaarden uiteengezet voor de 'occasionele organisatie' van gemengde ontspanningsgelegenheden 'onder de verantwoordelijkheid van de nationale leidingen der jeugdbewegingen voor kat[h]olieke actie'.³¹ Aan de beoordeling door de ZZ.EE.HH. Dekens kon men niet voorbij.

Opdracht en principes van katholieke scouting.

De binding tussen VVKS en de clerus was intens. De vorming van de jeugd, verenigd in patrouilles, werd verzorgd door lekenleiders en toegevoegde aalmoezeniers.³² De laatsten moedigden de Bijbelwerking aan en verzorgden liturgie en 'religieuze creativiteit'. De Verbondsraad zette zich wel af tegen 'opgelegde religieuze praxis en gedwongen godsdienstles' zoals dat in katholieke scholen gebruikelijk was.³³ Men wilde geen 'half-gelovigen of schijnchristenen' maar 'echte religieuze interesse'. Toch wilde de scoutsbeweging, geesteskind van Baden-Powell, openstaan voor andersdenkenden. De reflecties, en instructies, waren geschreven tijdens en net na Vaticanum II, een periode waarin de Rooms-katholieke Kerk pleitte voor begrip voor andersdenkenden. Dat was nieuw.

Terecht merkte de Verbondsraad van 10 januari 1965 in de omzendbrief '*Openheid van en in de jeugdbeweging*' op 'Wet en Belofte'³⁴ om te beginnen zijn al van dien aard dat zij zonder gewetensdruk door een niet-katholiek niet kunnen worden aanvaard, terwijl ook de religieuze animatie zodanig is dat zij op katholieke overtuiging en beleving afgestemd is.³⁵ VVKS was een confessionele jeugdbeweging. Zij was gevoelig voor maatschappelijke tendensen die wezen in de richting van pluralistische jeugdbewegingen.

Het Hoofdkwartier VVKS stimuleerde met rondschrijven RS: 222 (januari 1965) 'te zoeken in de richting van een grotere openheid'. Het 'weggroeien van de mensen van elkaar volgens de levensbeschouwing waardoor zij van elkander verschillen en in feite tegenwoordig ook elkander schuwen' zou door de jeugdbewegingen – VVKS in het bijzonder – moeten opgevangen en verholpen worden. De motivatie zat hem hier: 'Het ideologisch of levensbeschouwelijke gemengd karakter van onze huidige maatschappij wordt langzaam duidelijker en meer geprononceerd. Het gevolg daarvan is dat de men-

sen eerder van elkander weggroeien dan naar elkander toe.' Openheid en verdraagzaamheid werd het motto van de jeugdbeweging. Echte verdraagzaamheid werd omschreven als 'de medemens eerbiedig[en] in zijn waardigheid als persoon, met eigen vrijheid en verantwoordelijkheid', zonder een overtuiging op te dringen. Iets concreter uitgedrukt en op scouting toegepast: de JB. [jeugdbeweging] houdt rekening met de verscheidenheid der levensbeschouwingen waarvan de leden de dragers zijn, en helpt hen, op basis van de eenheids-scheppende scoutsideal en scoutsmethoden een echt, en schoon-menselijke opvoeding te ontvangen die voor de christenen uitgesproken christen zal zijn, voor de niet-christenen zuiver human.'³⁶ Dit standpunt deed geen afbreuk aan de hoge idealen waarmee VVKS de jeugd wilde overtuigen om scout te worden. Het waren 'eenheids-scheppende idealen', met wat universalistische pretentie, geschreven.

Het VVKS als organisatie, zijn leiders – o.a. Jaak Monsaert – aalmoezeniers en leden maakten toen een periode van transitie door. Snelle veranderingen buiten de jeugdbeweging dwongen tot een heroriëntatie op het denken en handelen. De informalisering nam toe, gezag werd minder vanzelfsprekend. Automatisch respect voor gezagsdragers ging moeilijk samen met de toename van horizontale communicatie. De levensbeschouwing 'die tot dan toe gangbaar was' werd gesolliciteerd door de oproep tot openheid en verdraagzaamheid tegenover andere 'levensuitingen'. De verdediging van verstrengelde katholieke belangen, die traditioneel door oud-leiders in de politiek verder behartigd werd, kwam in het gedrang. Pluralisme en progressiviteit werden minder als modewoord gezien dan als iets dat 'vroeg of laat tot stand' zou komen en 'voor heel wat jongeren heilzaam [zou] zijn'. Pluralisme leek onafwendbaar. Dat zou wel het eind kunnen inluiden van monopolieposities en van inherente machtsuitoefening...

VVKS was aarzelend op zoek naar haar nieuwe rol in een complexe samenleving. De aarzeling ging gepaard met zelfbevraging van de betekenis van waarden en gebruiken die tot dan, zonder veel kritische reflectie, werden overgeleverd. Verschillende nota's waren gewijd aan de definiëring van de identiteit van VVKS en aan de wijze waarop het transitieproces kon worden gestuurd.

De jeugdbeweging als na-schoolse organisatie was toen niet in crisis. Het ledenaantal van VVKS groeide nog aan, jaar na jaar. Toch werd in vraag gesteld of het wel tot de 'zending' behoorde van de jeugdbeweging om de katholieke opvoeding te waarborgen? Moest de Kerk het recht blijven opeisen 'over eigen pedagogische, culturele en sociale instellingen te beschikken'?³⁷ Had Vaticanum II de introspectie ingezet? De omzendbrieven van eind 1965

en voorjaar 1966, de nota's van de Verbondsraad³⁸, verwezen uitdrukkelijk naar 'concilie verklaringen over de christelijke opvoeding'.

Was Monsaert één van de scoutsleiders die zich geroepen voelden om vaste waarden in ere te houden? Of kon hij zich best vinden in de 'herwerkte' doelstellingen, methode en programmatie; onder Jean-Luc Dehaene als Verbondscommissaris uitgeschreven? Jacques Monsaert, die diocesaan voorzitter zou worden van het Jeugdverbond voor Katholieke Aktie³⁹ was overtuigd van de karaktervormende werking van het scoutsveld. De begeleiding die de jeugdbeweging verzorgde, bij het openbloeien tot sterke karakters, was bepalend voor de habitus van de jonge (jeugd-)leiders. Verschillenden onder hen zouden hun verworven sociaal kapitaal in de politieke wereld ten dienste stellen van de gemeenschap.

Scoutswetten en scoutsidealen.

De scoutsidealen had men van Baden-Powell. De Verkennerswet van de Boy-scouts of England luidde (RS 67/186/2):

1. a scout does his best to honour promise
2. a scout is to be trusted
3. a scout is loyal
4. a scout is friendly and considerate
5. a scout is a brother to all scouts
6. a scout has courage in all difficulties
7. a scout makes good use of his time and is carefull of possessions and property
8. a scout has respect for himself and others'⁴⁰

Na te streven idealen werden gevat door de doelstelling van de scoutsmethode: 'het vormen van waarachtige persoonlijkheden in dienst van de gemeenschap'. Tot de idealen van katholieke scouts behoorde eveneens de ontplooiing van 'echte religieuze interesse'.

Welpen zegden bij hun 'opname' in de patrouille⁴¹ toe "hun best te doen". Dat ging met wat ceremonieel gepaard. De leiding hield hen 'waarden' of een soort 'erecode' voor als: 'eerlijkheid en blijheid, volgzzaamheid, kunnen toegeven, soberheid, eerbied voor het andere en voor de andere'. De persoonlijke inzet van de jongen werd 'geconcretiseerd en geactiveerd door een erkenning'. Die 'erkenning' werd door wat oudere scouts van de groep uitgesproken bij de beoordeling van de inzet van de jongen voor de groep.⁴² Verworven vaardigheden werden erkend door het behalen van brevetten en herkenbaar gemaakt door het uitreiken van insignes. Baden-Powell was generaal geweest.

Hij kende de uitstraling van insignes.

Jong-Verkenners ‘werd bij hun opname in de troep het perspectief voorgesteld’: “de troep geeft mij activiteiten en kameraden. Samen kunnen wij iets, samen wordt het pas fijn om te spelen en te leven. IK DOE HIERAAN MEE: ik geef mijn blijheid, mijn kameraadschap, mijn talenten ...”.

Hun ‘wet’ klonk als volgt:

1. Een jongverkenner is een eerlijk en blij kameraad.
2. Een jongverkenner doet mee en aanvaardt leiding.
3. Een jongverkenner wil winnen en kan verliezen.
4. Een jongverkenner leeft met open oog.
5. Een jongverkenner helpt graag waar hij kan.
6. Een jongverkenner draagt zorg voor wat hij gebruikt.
7. Een jongverkenner is oprecht tegenover God.⁴³

Voor de formulering van het persoonlijke engagement had VVKS een ‘vaste tekst’ geformuleerd: ‘Ik wil graag Jong-Verkenner worden in de ... troep. Ik wil mijn best doen om de Jong-Verkennerswet zo goed mogelijk na te komen’. De hopman bevestigde de opname met de woorden: ‘X, wij nemen u graag op in onze Jong-Verkennerstroep. Wij verwachten dat gij een flinke kameraad zult zijn en wij beloven u hierin te helpen’. Daarbij hoorde de overhandiging van een opname-insigne en van de patrouillelinten.

De Verkenners legden een ‘belofte’ af. Iets in de zin van:

‘Als verkenner beloof ik naar best vermogen samen met de anderen een weg te zoeken in de wereld van de mensen, mijn verantwoordelijkheid te ontdekken en in dienstbaarheid een antwoord te geven, alles naar juiste waarde leren schatten, oprecht te zijn tegenover mezelf, de anderen en God’.⁴⁴

De eigenlijke belofte, een soort contract, werd voorafgegaan door een opnameproef.

De Welpen, Jong-verkenners en Verkenners⁴⁵ werd nog meer idealen voorgoedhouden zoals het ‘Vlaams opvoeden’. Vlaams opvoeden bestond uit het ‘ontwikkelen van een eigentijdse levensstijl bij de jeugd. Deze levensstijl richtte zich tot de woning, leefmilieu, religieuze animatie, studeermilieu, ontspanningsleven, o.a. (chansons), kampvuur, A.B.N.-week, enz.’⁴⁶ Zoals Bourdieu opmerkte, zijn taal (A.B.N.!) en macht veel meer met elkaar verstrengeld dan Habermas doorgaans wilde toegeven. Taalvaardigheid werd door Bourdieu beschouwd als een subtiele vorm van macht waarmee mensen pressie op elkaar uitoefenen.⁴⁷ Hield het promoten van een ‘eigentijdse levensstijl’ niet de ambitie in zich te onderscheiden van *common people*? Was het geen aan-

sparing tot distinctie, in de betekenis van raffinement en voornaamheid? De ‘medeburgerlijke vorming’ sloot aan bij het Vlaams opvoeden en hield ‘een bewuste politieke vorming’ in. Daar werd de jeugd bijgebracht hoe de Staat zich moest verhouden ‘tegenover de Kerk, gezin, school, jeugdbeweging, beroep’. Men legde er de nadruk op ‘dat het verkeerd [was] dat een politieke partij haar eigen belang [stelde] boven het algemeen belang’. Maar scouts mochten nooit deelnemen aan manifestaties van partij-politieke aard! ‘Spelregel 13 van het VVKS’ luidde: ‘Scoutsleiders mogen slechts een politiek mandaat aanvaarden na akkoord van het Verbondsbestuur’.⁴⁸

André Coene
(‘t vervolgt)

¹ Fonds J. Monsaert (verder afgekort tot FJM), D 63 – DC3040 & D 65 – DC3216 – CVP Richtplan Gent | 10.10.1976

² Jacques Monsaert was erevoorzitter van het Documentatiecentrum.

³ Jan Van der Stoep geeft de volgende definitie: ‘Met het begrip veld introduceert Bourdieu een ruimtelijke metafoor uit de natuurwetenschappen. Soms gebruikt hij het begrip veld om de sociale ruimte in z’n geheel aan te duiden (het sociale veld, of het veld van de macht). Maar doorgaans beschrijft hij velden als gedifferentieerde en onderling van elkaar onderscheiden domeinen: het politieke veld, het artistieke veld, het wetenschappelijke veld, het journalistieke veld etc. Bourdieu begrijpt een veld niet als een scherp afgebakend domein, maar als een krachtenveld. Evenals de onderlinge configuratie van deeltjes in een magnetisch veld bepaald wordt door de krachten van aantrekking en afstoting, zo worden de posities die door de verschillende actoren in de maatschappelijke velden worden ingenomen, bepaald door de sociale krachten die daarin werkzaam zijn en het veld structureren. We kunnen het veld ook begrijpen als een speelveld waarin de verhoudingen tussen de verschillende spelers bepaald worden door de positie die ze ten opzichte van de andere spelers innemen, de strategie die ze volgen en de troeven die ze in handen hebben en in het spel kunnen inbrengen.

Van der Stoep Jan, Pierre Bourdieu en de politieke filosofie van het multiculturalisme. Uitgeverij Kok, s.l., 2005, p. 33.

⁴ Hij volgde Latijn-Griekse humaniora aan het Sint-Lievenscollege, Zilverenberg 1 te Gent, als externe leerling, en studeerde daar af op 30.06.1953. Jacques Monsaert werd Doctor in de Rechten aan de R.U.G., promotie 1957/1958.

⁵ FJM, D 67 – DC3398 – Foy-Notre-Dame 1962. De scoutsbeweging en haar uitwerking in onze groep | 1962

⁶ Raes Piet, De kracht van mensen en gemeenschappen. Ceder, studiedienst van CD&V, Brussel, 2003, p. 116.

⁷ FJM, D 67 – DC3399 – 53 Tijdschrift der jongeren 3de jrg., nr. 6 | Vandenbussche P., Tindemans L., Van der Eycken J., De Saeger J. | 1956.12

⁸ J. Monsaert ving in oktober 1953 studies in de rechten aan de Rijkuniversiteit Gent (R.U.G.) aan. Hij studeerde af als Doctor in de Rechten aan de R.U.G.; promotie 1957/1958.

⁹ FJM, D 66 – DC3277 – Stukken mbt. Brochure "25 jaar CVP-Jongeren te Gent": CVP-JO Gent 1966-1991 | Monsaert J., Devliegheer T., Derudder L., Dierckx M. | 1991.12.

¹⁰ FJM, D 67 – DC3399 – | 53 Tijdschrift der jongeren 3de jrg., nr. 6 | Vandenbussche P.,

- Tindemans L., Van der Eycken J., De Saeger J. | 1956.12, p. 13.
- ¹¹ Frank Swaelen was jongerenvoorzitter van 1964 tot 1967.
- ¹² FJM, D 66 – DC3277 – Stukken mbt. Brochure "25 jaar CVP-Jongeren te Gent": CVP-JO Gent 1966-1991 | Monsaert J., Devliegher T., Derudder L., Dierckx M. | 1991.12, p. 7 & 19. Wilfried Martens werd in 1972 verkozen tot nationaal partijvoorzitter van de CVP.
- ¹³ Op een congres gehouden in 1975 werd definitief afstand genomen van de progressieve frontvormingsgedachte. Die was door de socialisten 'electoraal ingepikt'... 'Met de oliecrisis en de daaropvolgende stijgende inflatie en werkloosheid werd [vanaf dan] alle aandacht toegespitst op het sociaal-economisch beleid.' FJM, D 66 – DC3277 – Stukken mbt. Brochure "25 jaar CVP-Jongeren te Gent": CVP-JO Gent 1966-1991 | Monsaert J., Devliegher T., Derudder L., Dierckx M. | 1991.12, p. 10.
- ¹⁴ Het was de Waalse socialist Collard die opriep om het onderwijslandschap te herverkavelen tot pluralistische gemeenschapsscholen. Dat zou de tegenstelling klerikaal anti-klerikaal moeten doorbreken. FJM, D 66 – DC3277 – Stukken mbt. Brochure "25 jaar CVP-Jongeren te Gent": CVP-JO Gent 1966-1991 | Monsaert J., Devliegher T., Derudder L., Dierckx M. | 1991.12, p. 25-26.
- ¹⁵ 'Radikaal' was tevens de benaming van het CVP-Jongerenblad. Het logo was een stekelig egeltje.
- ¹⁶ Het Tweede Vaticaans Concilie was op 11 oktober 1962 geopend door Johannes XXIII. De laatste van de vier zittingsperiodes van Vaticanum II werd op 8 december 1965 besloten door Paulus VI.
- ¹⁷ FJM, D 66 – DC3277 – Stukken mbt. Brochure "25 jaar CVP-Jongeren te Gent": CVP-JO Gent 1966-1991 | Monsaert J., Devliegher T., Derudder L., Dierckx M. | 1991.12, p. 8.
- ¹⁸ Het Kerstprogramma van 1945, de inspiratiebron waar Piet Raes nog uitdrukkelijk naar verwees, was gebaseerd op het personalisme van de Franse filosoof Mounier (1905 – 1950). Raes verduidelijkte: 'Het personalisme is niet zozeer een politieke filosofie maar 'un style de civilisation'. Het personalisme is ... een beschavingsfilosofie. Het personalisme vertrekt van de ervaring van een maatschappelijke, politieke en vooral spirituele crisis... Het personalisme is ... een pedagogiek voor het samenleven.
Raes Piet, De kracht van mensen en gemeenschappen. Ceder, studiedienst van CD&V, Brussel, 2003, p. 28.
- ¹⁹ FJM, D 66 – DC3277 – Stukken mbt. Brochure "25 jaar CVP-Jongeren te Gent": CVP-JO Gent 1966-1991 | Monsaert J., Devliegher T., Derudder L., Dierckx M. | 1991.12, p. 26.
- ²⁰ "Jaak" Monsaert was in functie als groepsleider V.V.K.S. van maart 1958 [of 11 juli 1957] tot juli 1962 [of later], terwijl hij advocaat was aan de balie te Gent. In april 1963 had Jaak een leidende functie in de Jeugdbond voor Katholieke Aktie [JVKA] Oost-Vlaanderen [tot eind 1964?] en werd er diocesaan voorzitter JVKA.
- ²¹ Pierre Bourdieu onderscheidt verschillende vormen van kapitaal; economisch, cultureel, politiek, sociaal, symbolisch etc. Het verwerven en opbouwen van sociaal kapitaal vergt een specifieke arbeid, een op het eerste gezicht onbaatzuchtige besteding van tijd, aandacht, zorg, belangstelling. Bourdieu stelt dat 'De reproductie van sociaal kapitaal het onafgebroken onderhouden vergt van sociale contacten (travail de sociabilité), een continue reeks van transacties waarin doorlopend erkentelijkheid wordt (her)bevestigd. Deze arbeid, die tijd en energie vraagt, en dus direct of indirect ook economisch kapitaal, is niet winstgevend of zelfs maar voorspelbaar als men er niet een specifieke competentie in investeert'. Bourdieu gaat verder: 'Vanuit een eng economisch standpunt zal deze inspanning al gauw worden gezien als pure verspilling, maar volgens de logica van de sociale ruil is het een solide investering die op de lange duur winsten zal uitkeren in monetaire of in andere vorm'. Sociaal, net zoals politiek, kapitaal kan deuren openen!

- Bourdieu Pierre, Opstellen over smaak, habitus en het veldbegrip. Gekozen door Dick Pels. Van Gennep, Amsterdam, 1989, p. 134-139.
- ²² Baden-Powell (Robert Stephenson), Engels generaal, 1857-1941, gaf in 1908 de aanzet tot de padvindsbeweging.
- ²³ FJM, D 67 – DC3398 – Foy-Notre-Dame 1962. De scoutsbeweging en haar uitwerking in onze groep | 1962
- ²⁴ Zie: X, Ons land in 1990. Fernand Nédée en vrienden, C. Govaerts, Antwerpen, 1981.
- ²⁵ FJM, D 70 – DC3563 – Uitnodiging voor de vergadering van de Verbondsraad op 5 juni 1966. Voorstel nieuwe leden VB. Voorstel herwerking van programma en eisen bij Welpen, Jong-verkenneren en Verkenneren. Vertegenwoordiging BSD in VR. Benoemingen op Verbondsraad 5 juni 1966. Jaarplanning 1966-1967, samen met anderen. Kalender [1966]. Relaties | VVKS RS: 66/208, 66/211, 66/187, 66/190, 66/191, 66/199, 66/203 | Nédée F., Dehaene J.L., ... | 1966.06.05
- ²⁶ FJM, D 70 – DC3563 – Voorstel herwerking van programma en eisen bij Welpen, Jong-verkenneren en Verkenneren. | VVKS RS: 66/187/2 | 1966.06.05
- ²⁷ Men bedoelde verantwoordelijkheid naar leeftijd en naar rang in de jeugdbeweging.
- ²⁸ FJM, D 70 – DC3540 – Jaarplanning 1964-65 door het Verbondsbestuur voorgesteld aan de Verbondsraad op 14 juni 1964 op de Kluis. Van start tot meet | 1964.06.14
- ²⁹ FJM, D 70 – DC3563 – Voorstel herwerking van programma en eisen bij Welpen, Jong-verkenneren en Verkenneren. | VVKS RS: 66/187/2 | 1966.06.05
- ³⁰ FJM, D 70 – DC3577 – Stuk mbt. Christen-zijn in een gemengde wereld. | 1963
De industrialisatie in 'het nieuwe Limburg' werd anno 1963 verantwoordelijk gesteld voor 'het tot stand komen van een gemengde wereld'. De onbekende auteur van deze directieve nota legde vijf factoren uiteen die leidden tot een 'gemengde wereld': scolarisatie, niet-christen intellectuelen [kaderleden in de mijnen etc.], vreemde arbeidskrachten, verruimde verplaatsingsmogelijkheden, TV en radio en dagblad brachten de wereld in de huiskamer, andersdenkendheid diende zich voor het eerst als een positief systeem aan dat om zijn onbaatzuchtigheid moreel hoog gequoteerd wenste te worden'. Het katholieke Limburg liep spitsroede in de confrontatie met andersgelovigen... Het vinden van 'een nieuw-christelijk evenwicht in een gemengde wereld' werd bemoeilijkt door: 'een rijkere materiële beschaving, een snel evoluerende tijd, het gezin dat op de helling stond, de tegenstelling tussen generaties, het feit dat de Limburgse traditie een wils-traditie was en te weinig een cultuurtraditie'. Over 33 bladzijden 'dokumentatie' werden de bedreigingen voor het christen-zijn in Limburg uiteengezet.
- ³¹ FJM, D 70 – DC3502 – [J.V.K.A.] Reglement inzake gemengde ontmoetingen. Principes
- ³² E.H. Van Coppenolle onderscheidde 'drie soorten aalmoezeniers: onderpastoors, leraars en paters'. Het 'Bisdom' had zo zijn eigen voorkeur... FJM, D 70 – DC3535 – Stukken mbt. Verbondspatrouille [VVKS] van 23 juni 1962 | 1962.06.03
- ³³ FJM, D 70 – DC3552 – Verslag van de Verbondsraad van 10 januari 1965. Openheid van en in de jeugdbeweging. Planning voor aggiornamento in scouting. Kalender 1965. Voorstellen tot uitwerking van de openheid in het kader van de jaarwerking 1965-1966. Overzicht van de discussie over wet en belofte in het kader van wereldscouting. De aalmoezeniers in VVKS. Verslag over de cursusperiode 1 dec. 1963 - 1 jan. 1965 | Nédée F., Dehaene J.L., ...Monsaert J. | VVKS RS: 257, 224, 226, 234, 238, 263 | 1965.01.10 | J. Monsaert was recent benoemd tot AGC Oost-Vlaanderen [Algemeen Gouwcommissaris] | ontslag M. Coppieters als GV O-VI.
- ³⁴ Een rondschriften dat deel uitmaakt van Fonds J. Monsaert, D 70 – DC3552 – Overzicht van de discussie over Wet en Belofte in het kader van wereldscouting vermeldde: 'Baden-Powell heeft van in 1907 de belofte aan God ('Duty to God') tot een van de hoekste-

nen gemaakt van onze beweging.

Zodra de beweging het kanaal overstak (1910) ontstonden er o.m. in Frankrijk en België neutrale bewegingen die de belofte aan God weglieten of 'n alternatieve belofte zonder referentie aan God aan hun leden voorstelden. ...

In 1961 mesten de statuten van de Wereldconferentie ten gronde herzien worden en eens te meer werd door Frankrijk pogingen aangewend om 'n alternatievebelofte te doen aanvaarden. De houding van de "Scouts de France" in deze kwestie bracht ons V.B. [Verbandsbestuur] ertoe het advies in te winnen van Z.E.P. Magister H.P. Walgrave O.P. om uit te maken hoever wij als katholieken konden toegeven.'

De Eerwaarde Pater adviseerde 'à tous ceux qui le désireraient mais, à titre personnel et exceptionnel, à ceux de leurs membres non-croyants qui ne peuvent pour des motifs de conscience accepter l'engagement officiel de l'association' de belofte te formuleren 'sans référence à Dieu'. Het Hoofdkwartier voegde onder aan het advies toe dat 'homerische debatten' ertoe leidden 'de vroegere tekst (Duty to God/Religion) ongewijzigd' te bewaren.

³⁵ FJM, D 70 – DC3552 – Openheid van en in de jeugdbeweging | RS 222/2 | 1965.01.10

³⁶ FJM, D 70 – DC3552 – Openheid van en in de jeugdbeweging | RS 222/5 | 1965.01.10

³⁷ FJM, D 70 – DC3552 – Openheid van en in de jeugdbeweging | RS 222/4 | 1965.01.10

³⁸ FJM, D 70 – DC3558 – Uitnodiging voor de Verbondsraad van 9 januari 1966. Benoemingen op VR 9 jan. 1966. Spelregelwijziging. Openheid in VVKS. Verslag van de Verbondsraad van 9 januari 1966 | VVKS RS: 489, 66/1, 66/2, 66/4, 66/5, 66/17 | Nédée F., Dehaene J.L., ... | 1966.01.09

³⁹ Terwijl zijn toekomstige echtgenote, 'Mej. R. Willems' uit Bassevelde, in de Peperstraat 25 te Gent het secretariaat waarnam.

FJM, D 70 – DC3504 – Stukken mbt. Optreden Jeugdgroep FRO in K.N.S. op 26 juni 1963 | Monsaert J., Dua A., Claeys E., Verhelst G., De Schryver A., Fraeyman M., Verleysen W., Beyer P., Joos G. | 1963.05.20, 1963.05.31, 1963.05.24, 1963.05.25, 1963.05.27, 1963.05.28, 1963.05.29, 1964.05.06

⁴⁰ FJM, D 70 – DC3576 – Uitnodiging voor de vergadering van de VR op zondag 18 juni 1967. Overzicht formulering verkennerwet in verschillende verbonden. Het voortrekken in VVKS. Overzicht bestaande voortrekkerswerking in de gouwen. Inschrijvingsformulier Objectievenkamp - Aalst 2-22 juli 1967. Wat met voortrekken in VVKS? Verantwoording van een verschillende formulering van wet en belofte bij Jongverkenner en Verkenner | Nédée F., Van Lishout W., Bertin F., Vercauteren B. | VVKS RS: 67/170, 67/181, 67/184, 67/186, 67/188, 67/189 | 1967.06.18

⁴¹ Verschillende patrouilles samen vormden een troep.

⁴² FJM, D 70 – DC3563 – Voorstel herwerking van programma en eisen bij Welpen, Jongverkenner en Verkenner. | VVKS RS: 66/187/3 | 1966.06.05

⁴³ FJM, D 70 – DC3573 – Verbondsraad 28 mei 1967. De wet van de jongverkenner. | VVKS RS: 67/146/2 | 1967.05.28

⁴⁴ FJM, D 70 – DC3573 – Verbondsraad 28 mei 1967. De belofte. | VVKS RS: 67/147/2 | 1967.05.28

⁴⁵ De Welpen waren de jongste leden in de jeugdbeweging. Jong-Verkenner waren 11 tot 14 jaar. Verkenner waren 14 tot 17 jaar. Voortrekkers waren 19 en jonge volwassenen die instonden voor 'het doorgeven van de eigen spiritualiteit'. Leaders waren Voortrekkers, maar niet alle Voortrekkers werden leider. Het ging om een vrijwillig aanvaard engagement.

⁴⁶ FJM, D 70 – DC3560 – Verslag over de vergadering van de uniformcommissie te Brussel op 2 april 1966. Mededeling aan de leden van de Verbondsraad in verband met het uniform-probleem. Spreiding per cursus en per gouw/distrikt [1966]. Nota in verband met het Vlaams opvoeden | VVKS RS 66/93, 66/98 | Deneve L., Mertens G., Nédée F., Dehaene J.L.,... |

1966.04.02

⁴⁷ Van der Stoep Jan, Pierre Bourdieu en de politieke filosofie van het multiculturalisme. Uitgeverij Kok, s.l., 2005, p. 135.

⁴⁸ FJM, D 70 – DC3560 – Nota in verband met het Vlaams opvoeden | VVKS RS 66/98/2.

FILIPS II

Precies 60 jaar geleden schreef Pierre Kluyskens onderstaand artikeltje.

In de loop van de voorgaande week werd in het Museum voor Sierkunst een tentoonstelling geopend gewijd aan de Opstand van de Nederlanden tegen Filips II. Keurig ingericht en voorgesteld biedt dit ensemble ons een duidelijk en klaar panoramisch zicht op de bijzonderste gebeurtenissen welke de tweede helft van de XVIe eeuw in onze gewesten kenmerkten: afbeeldingen en tekst verschaffen de nodige uitleg, terwijl anderzijds een paar historische documenten uit die periode zelve afkomstig, de bezoekers in de gewenste stemming brengen.

Wij hebben nochtans gedacht dat het onze lezers nuttig zou kunnen zijn een korte samenvatting te geven van de omstandigheden en feiten welke tot een dergelijke toestand van zaken hebben geleid en daarom zullen wij samen nog even vlug wat men doorgaans de verborgene oorzaken en de aanleiding van die opstand noemt, overlopen.

Niets is gevaarlijker en meer gewaagd in de politiek, als het maken van gevolgtrekkingen uit louter oppervlakkige gegevens of uiterlijke gebeurtenissen. Wie aldus de politieke toestand had overschouwd op het ogenblik dat de acht en twintigjarige vorst Filips II de Spaanse troon beklom, had er wellicht uit afgeleid dat geen enkele regering ooit, in onze gewesten althans, in gunstiger voorwaarden werd aangevangen.

Karel V had inderdaad het erfdeel van zijn zoon voorbereid en verzorgd als voor de zoetsappigste “Fils à papa”.

Door het Verdrag van Augsburg, de Pragmatische Sanctie, de erkenning van

Filips door de Provinciën in 1549 en door allerlei daden, had hij alles in het werk gesteld opdat de nieuwe regering vlot van stapel zou lopen. Op buitenlands gebied was de toestand allerzuiverst: de oorlogen met Frankrijk waren achter de rug en bijna vergeten, het Duitse Rijk in handen van Filips' oom Ferdinand van Oostenrijk scheen een sterke bondgenoot, het wispelturige Engeland was door het huwelijk van Filips met Maria Tudor vriendschappelijke betrekkingen gaan aanknopen, en in onze gewesten scheen de vereniging der XVII Provinciën een gebeurtenis welke het gezag van de nieuwe vorst in hand moest werken.

De wijze Keizer Karel die ondanks al wat men hem verwijten mag, een vorst is geweest die ons volk heeft begrepen, had zelfs de jonge Filips er toe aangezet Granvelle als eerste-minister te behouden en alle ambtenaren in onze streken in dienst te laten.

Aldus beschouwd scheen de regering van Filips II de voortzetting te moeten wezen van deze van Karel V en moest door de oppervlakkige toeschouwer noch oorlog of opstand gevreesd worden, want zelfs de beteugeling van de Hervormde leer scheen niet harder te moeten worden doorgevoerd, daar Filips II enkel een vroeger Plakkaat van zijn vader terug had laten afkondigen.

En pas nochtans had de nieuwe vorst het bewind in handen, of er ontstond zekere gisting in de gemoederen, een misnoegdheid bij adel, geestelijkheid en volk, een kentering welke enkel psychologisch uit te leggen viel en welke aan de basis liggen zou van de verdere verwickelingen en de latere opstand tegen de monarch.

De mensen zagen al dadelijk in dat Filips een Spanjaard was, een vreemdeling, die, ofschoon hij schijnbaar de politiek van zijn vader voorzette, ze slechts met tegenzin volgde en als een kat op een muis op de eerste de beste gelegenheid loerde om zijn eigen zienswijze op te dringen.

Keizer Karel had ons volk, ondanks het somwijlen streng en brutaal optreden van de koning, steeds als een nationale vorst aangezien: Was hij niet in Gent geboren, en had hij zijn opvoeding niet grotendeels in onze gewesten ontvangen? En zoals men van een eigen kind meer verdraagt en opzettelijk de ogen en oren sluit wanneer het iets verkeerd doet, zo ook verdroeg ons volk de handelingen van de vorst, welke niet immer met zijn eigen wensen overeenstemden.

Maar met zijn gezond verstand en zijn ingeboren wantrouwen had het volk ook ingezien dat die jonge Filips met zijn hovaardig voorkomen, die vorst die zich te Brussel in zijn paleis enkel met Spaanse edellieden opsloot, de Raad van State niet eens samenriep en alles wat uit ons standpunt nationaal was, slechts met tegenzin aanvaardde, een vreemdeling, ja zelfs een vijand was, en

dat hij onze streken niet als zijn rijk maar als een bezetting aanzag, een basis welke hem dienstig zou kunnen zijn in geval van buitenlandse verwickelingen en die men intussen onder de knie houden moest.

Die mening, die redenering, zouden de omstandigheden helaas maar al te vroeg bewaarheden. Het begon met de beteugeling der ketterij: een wet op zich zelve betekent niet veel, alles hangt af van de manier waarop men ze interpreteert. Het plakkaat van Keizer Karel in 1550 was streng, doch werd nogal elastisch toegepast. Filips, het plakkaat hernemend, liet het met de grootste strengheid toepassen en haalde zich aldus reeds een gedeelte van de bevolking op de hals, doch ook dit feit zou de opstand geenszins doen losbarsten.

De eerste kloof, de eerste wrijvingen tussen Filips II en onze gewesten, deden zich voor naar aanleiding van een gebeurtenis welke, op zich zelve beschouwd, misschien van minder belang was, omdat zij in bijna alle regeringen wordt aangetroffen, de financiële kwestie namelijk, maar die nu duidelijk de twee onverzoenbare tendenzen aan het licht bracht: enerzijds het Spaans absolutisme van de vorst en anderzijds de onafhankelijkheidszucht onzer gewesten, in wie de Boergondische vrijheids- en eenheidsdroom ver van uitgestorven was.

Ondanks alle optimistische voorspellingen was de oorlog immers opnieuw tussen Spanje en Frankrijk losgebarsten en Filips II zag zich genoodzaakt, gezien de uiterst slechte financiële toestand, de geldelijke steun onzer gewesten in te roepen, steun welke eerst door de Staten-Generaal werd geweigerd, maar nadien door de gewesten werd toegestaan omdat zij zich aldus, Brabant, inzonderheid meester voelden van de toestand en in ruil van hun geldelijke bijdrage, allerlei eisen aan de vorst stelden, die hun onafhankelijkheid tegenover Spanje moesten versterken.

Hier ook treedt reeds het verschil van zienswijze tussen Noord en Zuid naar voren: daar waar het Zuiden uitsluitend politieke eisen stelt, raket de het Noorden de godsdienstkwestie opnieuw op. Filips gaf noodgedwongen toe, doch enkele tijd nadien besloot hij naar Spanje terug te keren en het manifest dat hij toen uitgaf, is de eerste veruiterlijking van 's konings karakter en politieke gedragslijn. Het is een juweeltje van politieke veinzerij en mooie beloften waarbij de huidige redevoeringen afgestoken in de UNO maar als flauwe praat voorkomen!

Van al die beloften en beweringen was er geen enkele gemeend, en werd niets trouwens uitgevoerd. De Staten hadden echter heel goed de bedoeling van Filips begrepen en hun antwoord was al even behendig en venijnig, want zij stelden reeds op voorhand de vorst verantwoordelijk voor alle "zwarigheden" die zouden kunnen voorvallen.

Het was dus een publiek geheim geworden: er was iets aan 't gisten, en een klein incident zou voldoende zijn om het vuur aan de lont te zetten.

Een gebaar had alles nog kunnen redden: de terugtrekking der Spaanse troepen die hatelijk geworden waren aan de bevolking, en hare vervanging door Nederlandse eenheden, doch dat wou Filips niet en de monarch der dubbelzinnige maatregelen dacht de gemoederen te stillen door populaire leiders aan het hoofd der troepen te plaatsen en door een valselijke belofte hen binnen een paar maanden terug te trekken. En de koning vertrok naar Spanje: hij had niet ingezien dat alles wat hij gedaan had of had kunnen doen, aan de toestand niets kon veranderen: de zucht naar onafhankelijkheid was te diep in het volk geankerend, en enkel werd nog gewacht op een gebeurtenis welke allen zou verenigen en een leider die de teugels in handen zou nemen.

Onze gewesten werden dus voortaan van uit het verre Spanje bestuurd: want degenen die hier 's konings macht vertegenwoordigden, mochten enkel zijn bevelen uitvoeren.

Jaren zouden echter nog voorbijgaan vooraleer de opstand volledig zou kunnen ingericht worden.

De oprichting der nieuwe bisdommen, die zoals wij het vroeger zagen, de adel en de geestelijkheid misnoegde, het niet-terugroepen der Spaanse troepen en de handelwijze van Granville waren factoren die gretig door de oppositie werden te baat genomen om de gemoederen op te laaien.

De hoge adel zocht, onder impuls van de prins van Oranje, toenadering met het Duitse Rijk, terwijl de vorst met de dag halsstarriger werd in zijn houding tegenover de Hervorming.

Een laatste verwittiging der Edelen aan de koning, welke de toestand wellicht nog had kunnen wijzigen, mocht geen gevolgen hebben, want de wrede Alva zette de vorst aan tot veinzen in afwachting "dat men degenen kon onthalzen die het verdienen".

Toen Granville eindelijk de Nederlanden moest verlaten, dacht de landvoogdes, Margaretha van Parma, dat de oppositie zou verzwakken, doch op het zelfde ogenblik stelde Oranje, Egmont en Hoorn het programma vast van de tegenstand, want zij wisten dat de adel het volk nu volledig in handen had.

Verdraagzaam jegens het Calvinisme, was dit plan misschien wel te radikaal op politiek gebied om volledig en definitief te kunnen doorgevoerd worden.

De leiders waren de mening toegedaan dat Filips, die toch verplicht was geweest Granville terug te roepen, opnieuw zwichten zou en het was dan ook vol hoop dat Egmont in 1565 naar Spanje vertrok om de vorst tot betere gevoelens te brengen, doch hij liet zich paaien met allerlei vleierijen en belof-

ten, maar van veranderingen in de godsdienstpolitiek of in de Raad van State kwam natuurlijk niets in huis.

Integendeel: de houding van de koning verscherpte en misnoegde hij nu niet enkel meer de adel en de geestelijkheid, doch ook het volk, temeer daar door de financiële toestand van het land, de uitwijkingen en de godsdienstige twisten, ook de economische toestand erbarmelijk geworden was.

Alles was nu rijp voor de prins van Oranje, die het ogenblik afwachtte waarop Katholieken en Protestanten, beiden ontevreden, hunne krachten tegen de gemeenschappelijke vijand zouden inspannen.

Intussen had ook het Eedverbond der Edelen een machtige invloed verworven, vooral na het vermaarde Geuzenmaal: van de twee vertegenwoordigde tendenzen, de “Staatsgeuzen” en de “Godsdienstgeuzen” toonde deze laatste zich de sterkste en zo gleed de oppositie van haar nationaal naar het godsdienstig terrein. De katholieke elementen die enkel streden tegen de uiterste strengheid der Inquisitie en de afschaffing der privilegies onzere gewesten werden overvleugeld door de Calvinisten die het roer volledig in handen namen. De eerste preken worden echter gevolgd van gewapende vergaderingen, de regering verliest elke controle, en op hun beurt moeten, als steeds trouwens in dergelijke gevallen, de “Godsdienstgeuzen”, de leiders zwichten voor een paar dweepers en het gepeupel: de Beeldenstorm, de verschrikkelijke plaag onzere geschiedenis brak los en de opstand die de onafhankelijkheid moest bezorgen onttaardde in plundering, wanorde en roof.

Slechts langzaam werd het gezag de opstand meester, beteugelde de plunderingen en mocht de landvoogdes, die noodgedwongen zekere toegevingen moest doen, een compromis met de leiders sluiten.

Beide partijen trokken al dadelijk de les uit deze eerste opstand; de ene, namelijk dat de Beeldenstorm slechts het werk was geweest van een paar fanatickers, de andere dat een geregelde opstand beter moest voorbereid worden en slechts slagen kon met de hulp van een vreemde mogendheid, en daarom zocht Oranje nu toenadering met het Duitse Rijk.

Wat nadien gebeurde, van 1567 af, wordt breedvoerig verhaald en aanschouwelijk gemaakt in de tentoonstelling die heden aan het Gents publiek toegankelijk is; doch wanneer men er heen trekt, kan het wel nuttig zijn eerst even de oorzaken van die langdurige strijd die tot het einde van de XVIe eeuw zou voortwoeden, terug vluchtig te overschouwen.

Pierre Kluyskens

EEN HOOGST ZONDERLING STUDIEBEZOEK

Keizer Jozef II te Gent (15 -17 juni 1781)

In de troonzaal van het stadhuis kreeg menige bezoeker het verhaal te horen van keizers en koningen die bij hun inhuldiging, hun Blijde Intrede, zouden getrouwd hebben op een zetel onder een enorm baldakijn in een decor dat letterlijk en figuurlijk majestueus mag genoemd worden. Daarbij wordt steevast ook een voor die de urenlange plechtigheden uiterst nuttig accessoire getoond: de bijhorende fraai gevoerde kakstoel.

De stadsgidsen die dat ten gehore brengen, vertolken daarbij een volksgevoel dat totaal geen moeite had met het feit dat die meubelstukken zelden kennis maakten met de vorstelijke achterwerken van die figuren, wel met die van hun plaatsvervangers. Ze steunen bovendien op de beste bron mogelijk: de volumineuze beschrijving door Frieda Van Tyghem van het Gentse stadhuis.¹ Daar luidt het over die zaal die vroeger ook wel Statenzaal en Cavalcadezaal genoemd werd: *De naam waarmee ze tegenwoordig nog steeds aangeduid wordt, Troonzaal, kreeg ze omdat de troon die gebruikt werd bij de inhuldiging van keizer Jozef II in 1781 op de Vrijdagmarkt, nadien daar opgesteld werd.*

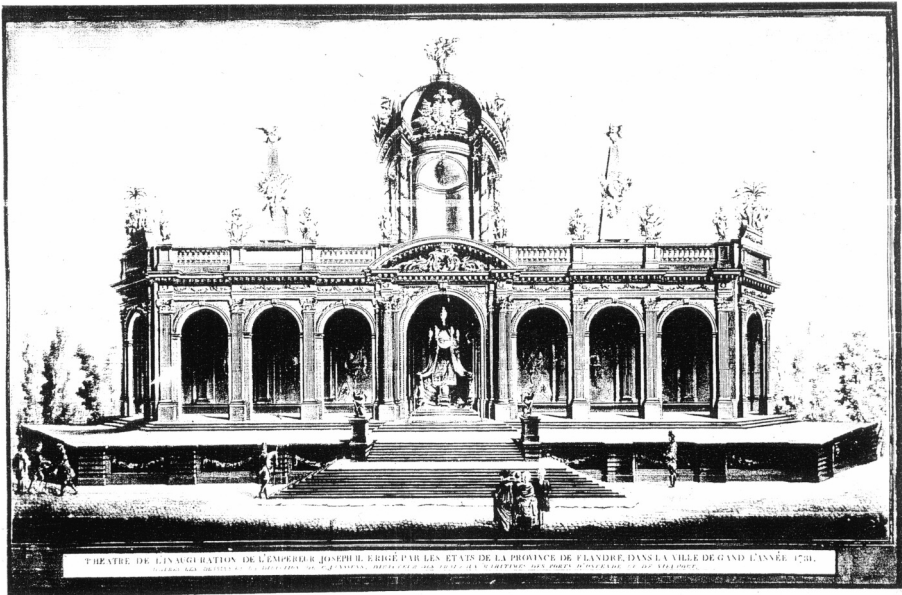
Jozef II op die troon?

Als er iemand zeker nooit op die troon zat, dan is het juist wel Jozef II (1741 – 1790). Dat zal zonder meer duidelijk worden uit het verhaal dat hier volgt. De man werd na zijn aantreden als landsvorst na de dood (1780) van zijn moeder Maria - Theresia inderdaad met veel vertoon ingehuldigd als graaf van Vlaanderen ter gelegenheid van een Blijde Intrede te Gent op 31 juli 1781, zo wilde het eeuwenoude gebruik nu eenmaal. Maar, klein detail, zelf was hij daarbij niet aanwezig. Het waren zijn zus aartshertogin Maria Christina, lievelingsdochter van keizerin Maria Theresia, en haar echtgenoot hertog Albert van Saksen – Teschen, nieuw aangestelde gouverneurs-generaal van de Oostenrijkse Nederlanden, die op de bewuste zomerdag de keizer vertegenwoordigden.²

Ook bij de inhuldiging van de eerst Spaanse, daarna Oostenrijkse voorgangers van Jozef was dat zo verlopen. Nadat het graafschap onder veraf wonende

grote Europese heersers was gaan ressorteren, vonden die tijd noch gelegenheid om in eigen persoon de hulde van hun onderdanen in ontvangst te nemen. Daarom stuurden ze, niet hun kat, maar hun gouverneurs-generaal, hun vertegenwoordigers in onze 'Lage Landen', naar hun 'goede' steden. Dat deed niets af van de symboolwaarde van de Intrede en dat kon zeker de feestvreugde niet temperen, noch de gemaakte kosten minderen. Allerlei documenten, zoals rekeningen, etc. die daarop betrekking hadden, vermeldden keizers of koningen, niet hun plaatsvervangers.

Dat zat allemaal stevig ingebakken in de traditie, maar in het specifieke geval van de schoonbroers Jozef en Albert was er toch wel iets dat niet helemaal klopte. De dubbele ironie van hun verhaal wil dat, vooreerst, Jozef II himself na zijn troonsbestijging in Wenen nog maar enkele weken voordien de stad

Ontwerp van het théâtre de l'inauguration de l'empéreur Joseph II érigé par les états de la province de Flandre dans la ville de Gand op de Vrijdagmarkt met de fameuze troon in het stadhuis waar Jozef II - zeker weten! - nooit op zat (kopie in Stadsarchief - Atlas

Goetghebuer L125/119 van een aquarel volgens het onderschrift d'après les dessins et la direction de C. Janssens, directeur des travaux maritimes des ports d'Ostende et de Nieuport gemaakt door P.J. Goetghebuer himself en bewaard in de Universiteitsbibliotheek).

Een vraagje hierbij: aangezien in 1781 niet één persoon, maar een koppel optrad als landvoogd, wie zou er dan de troon verwarmd hebben tijdens de ceremonie? Of zaten Albert en zijn hooggeboren vrouw er getweetjes netjes naast?

bezoekt had op een manier die totaal tegengesteld was aan al die pracht en praal en, ten tweede, dat dit eigenlijk iets unieks had moeten wezen. Een bezoek van een regerende vorst aan een stad als Gent was iets ongelooflijks, sinds mensenheugenis niet meer meegemaakt. Het laatste staatshoofd dat voordien nog het gezalfde en gekroonde hoofd te Gent had laten zien was Filips II.³ Die had zich in 1559 plechtig (en duur) laten huldigen bij de viering van de 23ste samenkomst van het Gulden Vlies.

Des affaires sérieuses

Meer dan twee eeuwen waren verstreken sinds de visite van Filips toen Jozef II te Gent in zijn *opene en gemeene koetse* via de Muidepoort Gent binnen dokkerde op de gedenkwaardige 15 juni 1781 tegen de avond.⁴ Dat de nieuwbakken keizer dat zogenaamd anoniem deed onder de identiteit van graaf von Falkenstein, belette niet dat hij er opgewacht werd door de plaatselijke militaire commandant, diens staf en een grote menigte.⁵ Wat meteen daarna gebeurde, was echter van een heel andere orde. In de Sleepstraat ontmoette de cortège een priester die de ‘Laatste Sacramenten’ droeg naar een stervende. In die tijd gebeurde dat niet in alle stilte, maar met belgerinkel en enig vertoon. Voorbijgangers knielden dan en baden kort. Zo ook waarachtig de keizer. Hij stapte uit de koets, weigerde categoriek zetels en stoelen waarmee men kwam aandraven en knielde neer op de straatstenen. De pastoor van ‘t Seleskest gaf hem de zegen. Het verhaal wil dat de bewuste straatstenen uitgegraven werden en van een plechtig opschrift voorzien. Feit is dat er inderdaad een gedenksteen aangebracht werd op die plek. Nauwelijks drie jaar later werd hij kapot geklopt. Jozef was toen al zodanig uit de volksgunst geraakt dat *les gens de la basse classe*, zoals een tijdgenoot schreef, er hun behoefte kwamen op doen.⁶

Mocht hij er van geweten hebben, de keizer zou zo’n gedenkteken ten stelligste afgekeurd hebben. Te Luxemburg, aan het begin van zijn ‘studiereis’, zoals Jozef zijn bezoek bij ons betitelde, wou hij de mis niet bijwonen in een gestoelte speciaal voor de monarch opgetrokken. Hij knielde tussen het volk zeggende dat wij voor het Hoogste Wezen allemaal gelijk waren. Elders weigerde Jozef zijn hand te laten kussen. Die hand was geen relikwie, zei hij. In denksfeer was dit mijlenver af van de recente tijd (nog in de 18de eeuw) waarin aan de hand van bijvoorbeeld de Franse koning heilige geneeskraft toegeschreven werd. Ook al wist Jozef II alles beter, ver af was de tijd waarin aan een zogenaamde Zonnekoning Louis XIV over enkele van zijn koninklijke functies kon orenen (in 1667) als *tenant pour ainsi dire la place de Dieu, nous semblons être participant de sa connaissance aussi bien que de son authori-*

té.⁷ Ver verwijderd, te ver, veel te ver zowel voor de plaatselijke kerkelijke en wereldlijke hoogwaardigheidsbekleders als voor het volk zelf. De opstand tegen de vele keizerlijke hervormingen die zouden volgen, de Brabantse revolutie, bewijst het.

Van de Sloopstraat trok de keizer recht naar de Kouter in het Hof van de schuttersgilde Sint-Sebastiaan naast de Hoofdwacht, nu Handelsbeurs, waar hij zou overnachten. Dat kon echter niet zo maar, want op die plek zag het zwart van het volk. Alle mogelijke notabelen met inbegrip van bisschop von Lobkowitz en de abt van Sint-Pieters, primaat van Vlaanderen, samen met de leden van de hoge adel stonden daar en grande tenue de hoge gast al uren op te wachten. Maar die weigerde audiënties te geven. Als enige toegift aan de 'volkswil' liet hij zich enkele keren voor het verlichte venster van zijn verblijf toejuichen. Hij was te moe, verklaarde hij, en vooral: hij had belangrijker zaken te doen. Jozef liet zich door militaire ingenieurs plannen van de versterkingen voorleggen en uitvoerig verklaren. Had hij trouwens niet gezegd: *Je ne suis point venu ici pour manger, boire ou danser, mais pour exécuter des affaires sérieuses.*

De volgende dag om zes uur in de morgen vertrok Jozef in een gehuurde (!) koets naar de kazernen op Sint-Pieters (nu Leopoldskazerne) en in het voormalige Pesthuis aan de Brusselsepoortstraat (nu Hollainhof) om de soldaten te zien exerceren. De militaire magazijnen in het Spaans Kasteel werden geïnspecteerd en daarna wilde de Keizer de zieken bezoeken in een militair hospitaalje dat toen ingericht was aan de Huidevetterskaai in de vroegere herberg De Groene.⁸ Daar verleende hij gratie aan een deserteur, Gentenaar van geboorte, wiens blijkbaar erg trieste levensverhaal hem verteld werd. Volgden nog een bezoekje aan het Groot Begijnhof, aan het splinternieuwe en wellicht toen al beroemde correctiehuis (gevangenis) aan de Coupure en aan de stapelhuizen bij de Agneteburg waar de keizer nog een praatje ging maken met een fregatkapitein op diens boot. De keizer meende overigens dat de hervormers van het gevangeniswezen - waaronder vooral de toen al gestorven Vilain XIII - te ver gegaan waren. Met name de productie van de gevangenen deed de privé ondernemers te veel concurrentie aan. Of het aan deze keizerlijke afkeuring lag of niet, feit is dat de toestand er kort daarna veel verslechterde.⁹

Die avond verliet de keizer zijn rol van leergierige student eventjes om dan toch de 'gestelde lichamen' te ontvangen. Maar ook dat verliep niet helemaal in de gebruikelijke stijl. De benauwende atmosfeer ter plekke kunnen we opsnuiven uit het relaas opgeschreven in het verslagboek van de schuttersgilde van Sint-Joris. Hun delegatie viel op de knieën voor de keizer en beriep zich op de zeer welwillende houding van 's Keizers oom Karel van Lorreinen, de vorige gouverneur-generaal, die hun gilde bijzonder genegen was. Ge-

knield toonden de gildebroeders, de ‘confreers’, het gulden boek met handtekeningen van prins en prinsessen van diverse pluimage en ze smeekten de Keizer dit te tekenen. Het verslag van de gilde beschrijft in nogal eigenaardig Frans hoe *Sa Majesté s’est non seulement donnez la peine de se baisser pour nous faire lever mais aussi de nous dire Messieurs escrit que ma parolle suffit et vous ne serez plus avancez avec ma signature que vous devez avoir vu assez souvent et que vous verrez encore assez par la suite*. Daarmee mochten ze het stellen. Wat die handtekens van hem betreft zou de keizer beslist woord houden.

Op zondag 17 juni trok Jozef naar de Sint-Baafskathedraal waar hij - weeral om zes uur in de morgen - een hoogmis bijwoonde en de vele kunstschaten mocht aanschouwen. Het verhaal dat hij zich er zou gestoord hebben aan de naaktheid van Adam en Eva op het Lam Godsretabel¹⁰ is volgens Eugène Hubert, de beste autoriteit terzake, erg onwaarschijnlijk. Jozef was wel wat meer gewoon. Na opnieuw een demonstratie van soldatenmanoeuvres aan Sint-Pieters was het studiebezoek aan Gent afgelopen.

Plaatsvervangers op de neptroon

Anderhalve maand later konden de heren notabelen en hun dames een beetje recupereren van de doorstane emoties. Toen lieten de plaatsvervangers, de hierboven al ten tonele gevoerde nieuwe gouverneurs - generaal Maria Christina en Albert, zich effectief inhuldigen in naam van de al richting Wenen verdwenen keizer. Net als hun voorgangers werden ze op die bewuste dag te Gent ontvangen tijdens een plechtigheid waarbij ongelooflijke luxe ten toon gespreid werd zowel door stads- en staatsoverheid¹¹ als door de al dan niet adellijke genodigden. Prosper Claeys die in dat soort zaken zeer beslagen was, schreef: *Costumes, équipages, chevaux, suite brillante et nombreuse, ornementation des rues, tout était empreint d’un caractère de richesse inouïe*.¹² Het feest ging toen door met alles er op en er aan: de erewijn, de vele presentjes, het theatrale decor op de Vrijdagmarkt met schilderijen van Pieter - Norbert van Reysschoot en ... jawel: de troon met reusachtige roodfluwelen baldakijn. En men deed luchthartig alsof het de keizer zelf betrof, al zullen sommigen misschien wel gevoeld hebben dat dit meer had van een karikatuur dan van wat anders.

De schuttersgilden konden daarbij natuurlijk niet ontbreken. De hertog en zijn gemalin lieten zich nauwelijks pramen om het gulden boek van Sint-Joris te tekenen en ze beloofden bij de eerstvolgende gelegenheid deel te nemen aan de schieting. Het verslag geeft aan dat de toenmalige gildekoning Anthone de Rouck daarmee zo gelukkig was dat hij niet kon nalaten aartshertogin Maria

Christina te vragen ... *van geadmitteert te worden tot den handkus, 'tgonne haere hooghey met alle minsaemhey heeft geaccordeert seggende, je ne refuse pas cela au Roy, waerop den conynck als de voordere (verdere) presente confrereers de handt van haere Konincklijcke hooghey hebben gekust ...'*. Allercharmantst, die hoge dame, dat wel. Maar het onzalige gevoel dat haar keizerlijke broer te Gent en elders nagelaten had, konden zij en haar al even onmachtige echtgenoot niet meer repareren.

Troon bijna omver gegooid

Nergens in de meestal erg korte verslagen van het zeker voor die tijd buitensmate zonderlinge bezoek van Jozef wordt het uitdrukkelijk vermeld, maar tussen de lijnen laat het zich gemakkelijk onderkennen: de notabele keizerlijke onderdanen stonden verbluft en ze waren hevig teleurgesteld. Ze wisten niet waar ze het hadden. Alles, letterlijk alles aan dit studiebezoek was anders dan wat men bij bezoeken van de landsvorsten of hun vertegenwoordigers eeuwenlang gewoon was. Probeer je maar eens de piekfijn uitgedoste, zwaar geparfumeerde en deftig bepruikte dames en heren op de Kouter voor te stellen. Wekenlang hadden ze zich hierop voorbereid, uren aan een stuk stonden ze te wachten, onzeker over wat er zou gebeuren. Maar ze kregen geen spetterend feest voorgeschoteld, enkel konden ze een paar keer een vage schim voor een venster zien verschijnen.

Dat nooit eerder vertoonde schouwspel was slechts een voorbode van wat zou volgen. Nog in datzelfde jaar 1781 werd de lijfeigenschap afgeschaft en kregen niet-katholieken dezelfde rechten toegekend als de rooms-katholieken (het Tolerantie-edict). Daarna volgde in snel tempo de ene na de andere gelukkige of minder gelukkige hervorming. Al die nieuwigheden hadden één ding gemeen: ze werden er zonder meer in geramd. De keizer had allerhande situaties volijverig en boordevol goede wil bestudeerd, maar onderhandelen, geduld uitoefenen, het terrein voorbeiden en dergelijke, dat had hij niet geleerd. De gevolgen lieten niet op zich wachten: de Brabantse omwenteling (1789) werd een feit. De Staten van Vlaanderen sloten zich daarbij aan. De afstelling van Jozef II werd op 4 januari 1790 plechtig afgekondigd op het Gentse stadhuis.¹³

De keizer kon de gevolgen voor het Oostenrijkse regime enkel beperken door enkele weken later al te sterven. Leopold II nam het roer over en de Oostenrijkers haalden het over de onderling verdeelde opstandelingen. En, jawel, aartshertogin Maria Christina en haar Albert deden voor de tweede keer hun Blijde Intrede te Gent precies tien jaar na hun eerste optreden. Troon en baldakijn konden opnieuw dienst bewijzen op de Vrijdagmarkt tijdens een

luisterrijke plechtigheid. Het koppel werd toegejuicht door dezelfde lieden die zich nog maar kort tevoren het ergst op Oostenrijk gebeten getoond hadden, schrijft Victor Fris in zijn *Histoire de Gand*. Maar lang zou het niet meer duren. De revolutionaire Fransen stonden nog net niet voor de grenzen. In 1792 versloeg Dumouriez bij Jemappes de Oostenrijkers onder bevel van de onfortuinlijke Albert van Saksen - Teschen.

En ondertussen bleven de duizenden boertjes op de landerijen van de heren hun pacht betalen, verdienden de werklui hun karig kostje in de steeds talrijker wordende werkhuizen en probeerden hun vrouwen daar iets bij te verdienen met spinnen en ‘spellewerken’. De hele pantomime speelde zich ver boven hun hoofden af.

Luc Devriese

NOTEN

- ¹ Van Tyghem, F., *Het stadhuis van Gent*, Deel 1, Brussel, 1978, p. 193 en afb. 125. In de documenten en rekeningen werden de inhuldigingen trouwens als van de monarchen zelf betiteld.
- ² De Oostenrijkse gouverneurs - generaal, vanaf 1725 steeds leden van het vorstelijke huis of nauwe verwanten, fungeerden soms als één persoon, soms als echtpaar dat de titel gemeenschappelijk voerde. In 1781 was dat laatste het geval, met dit verschil met de vroegere situatie dat Maria Christina en Albert totaal niets in de pap te brokken hadden. Broer Jozef die al in 1765 zijn vader als keizer was opgevolgd maar die nog 15 jaar ongeduldig had moeten wachten tot zijn moeder er het loodje bij neerlegde, besliste samen met zijn nauwe entourage letterlijk alles ((De Ren, L., Duerloo, L., Roegiers, J., *De gouverneurs-generaal van de Oostenrijkse Nederlanden*, Brussel, 1987, p. 43 – 45).
- ³ Een doorreis van tsaar Peter de Grote en de niet bepaald vriendelijke bezoeken aan Gent van Louis XIV in 1678 en Louis XVI in 1745 even terzijde gelaten.
- ⁴ Volgens de Jaerboeken der Oostenrijksche Nederlanden van 1870 tot 1814 opgesteld door eenen tydgenoot (de drukker zelf: Pierre Alexandre Verhaeghe), Gent, 1818 (met dank aan André Verbeke).
- ⁵ Naast gegevens vermeld door Claeys steunt het hier beschrevene op een anoniem werkje, zonder datum, maar te Mechelen gedrukt in de tijd van Jozef II en getiteld *Récit du Voyage de sa Majesté l'Empéreur Joseph II dans les Pays Bas – l'année 1781* (Bewaard in het Stadsarchief GSA 3 E 132); op Destanberg, D., *Gent onder Jozef II (1780 – 1792)*, Gent, 1910, p. 66 – 67; op Moulin - Coppens, J., *De geschiedenis van het oude Sint-Jorisgilde te Gent, vanaf de vroegste tijden tot 1887*, Gent, 1982, p. 342 – 346 en vooral op Hubert, E., *Le voyage de l'empereur Josph II dans les Pays-Bas (31 mai 1781-27 juillet 1781)*, Brussel, 1900, p. 51-54 en 166-168.
- ⁶ Destanberg houdt het bij een gedenksteen die zou verdwenen zijn bij het begin van de Franse Tijd. Hubert geeft een precieze referentie aan over de lotgevallen van die steen. Charles-Louis Diericx wist ruim 30 jaar na datum nog heel precies waar de keizer knielde en hij publiceerde een versje gewijd aan dat ongelooflijke voorval (Diericx, CH.L., *Mémoires sur la Ville de Gand*, deel 2, Gent, 1815, p. 566-567).

- ⁷ Citaat in Muchembled, R., *Culture populaire et culture des élites*, Parijs, 1978, p. 274.
- ⁸ Over dit tussen de plooiën van de geschiedenis gevallen ‘hospitaal’: Devriese, L., Van de ‘herberghe gheenaemt De Groene’ naar de Groenbrugstraat. In: *Ghendtsche Tydinghen*, Gent, 1998, jg. 27 nr. 1, p. 12-13
- ⁹ Hubert, E., 1900, p. 166-168.
- ¹⁰ O.a. aangehaald in FRIS, V., *Histoire de Gand*, 2de uitg., Gent, 1930, p. 279.
- ¹¹ ‘Staatsoverheid’: de Staten van Vlaanderen.
- ¹² Claeys, P., *Joyeuses entrées et inaugurations de souverains*. In: *Notes et Souvenirs*, deel 2, Gent, 1904, p. 223-228
- ¹³ FRIS, V., 1930, p. 288.
-

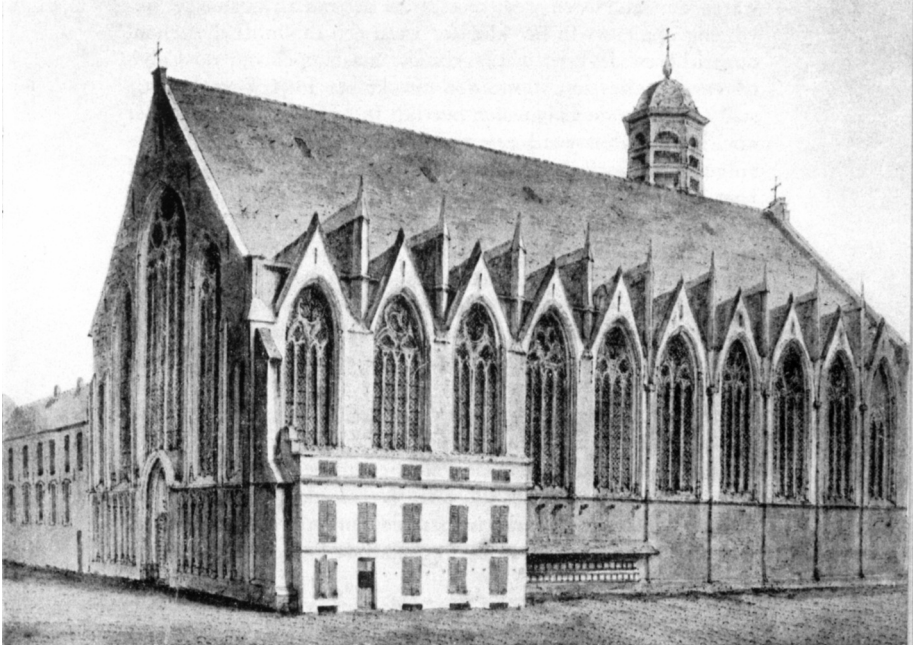
ENKELE HERINNERINGEN AAN HET PAND

In de vooroorlogse (in oorlogse) tijd waaruit ik hier een paar herinneringen put, verkeerde het gewezen Predikherenklooster van Onderbergen in een erbarmelijke toestand.

De Paters Dominikanen hadden in de loop der geschiedenis vooral twee zware slagen dienen te incasseren: ten tijde der godsdienstoorlogen in het SPAANS Tijdvak, toen hun klooster tot twee maal toe werd verwoest en geplunderd (in 1566 en 1578, met een speciale razernij van de beeldstormers omdat de Domini-canis - letterlijk honden van de Heer - de geestelijken van inquisitie en ketterproces waren); tijdgenoot Marcus van Vaernewijck beschrijft hoe men toen droogvoets de Leie kon doorwaden door alles wat door de vensters in de Leie was gekieperd. Volgens dezelfde auteur was het vereende gepeupel vooral van buiten Gent afkomstig.

In de zgn. Contrareformatie hebben de Dominikanen zich nadien hervat en kwamen tot een nieuwe bloei.

De tweede catastrofe deed zich een paar eeuwen later voor, onder het schrikbewind van de FRANSE Revolutie. Kerken werden gesloten, kloosters afgeschaft, godsdienst verboden, alle bezittingen van geestelijken als zwartgoed aangeslagen of verkocht, sommige heiligdommen als stallingen voor de Franse cavalerie gebruikt. Ook de Dominikanen stonden dus op straat; een

Oude kerk van de Paters Dominikanen Onderbergen Gent
(afgebroken in 1860).

aantal zijn naar het buitenland gevlucht.

Op het platteland brak een Boerenkrijg uit; de steden hielden zich gedeisd. Op Vrijdagmarkt en Spanjaardskasteel werden heel wat “Brigands” terechtgesteld.

Na het Concordaat van Napoleon met de paus verbeterde de toestand wel, doch de situatie der Predikheren bleek wel definitief gefnuikt.

Het gebouwencomplex was verhuurd (1803) en nadien verkocht (1823) aan de bouwmeesterhouthandelaar Velleman, en nadien aan de ermee verwante familie Mol, die er zoveel mogelijk woongelegenheid van maakten (de grotere lokalen werden met tussenschotten in kamertjes verdeeld; het was wat men nu “huisjesmelkerij” noemt.)

De Dominikanen zelf waren ondertussen in het vroegere complex der Zusters van het Rijke Gasthuis getrokken (en bovendien in 1854 een neogothische kerk aan de Holstraat; die nu ook al leeg staat...).

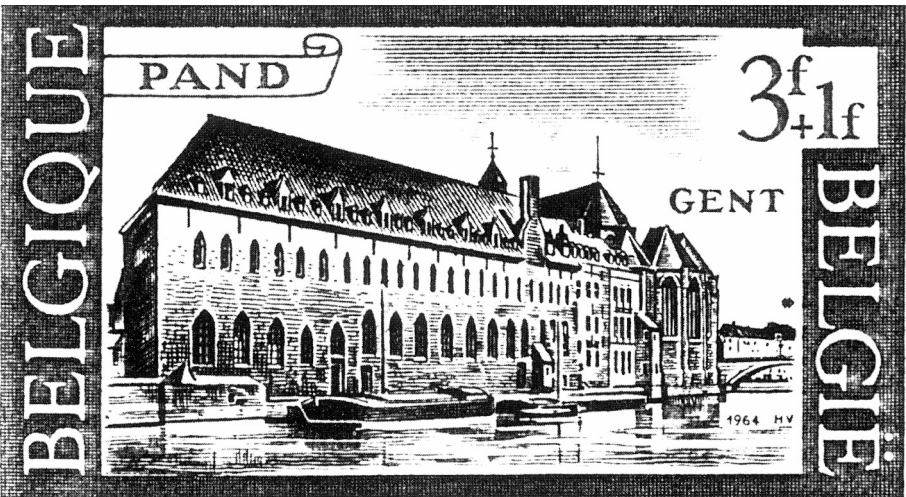
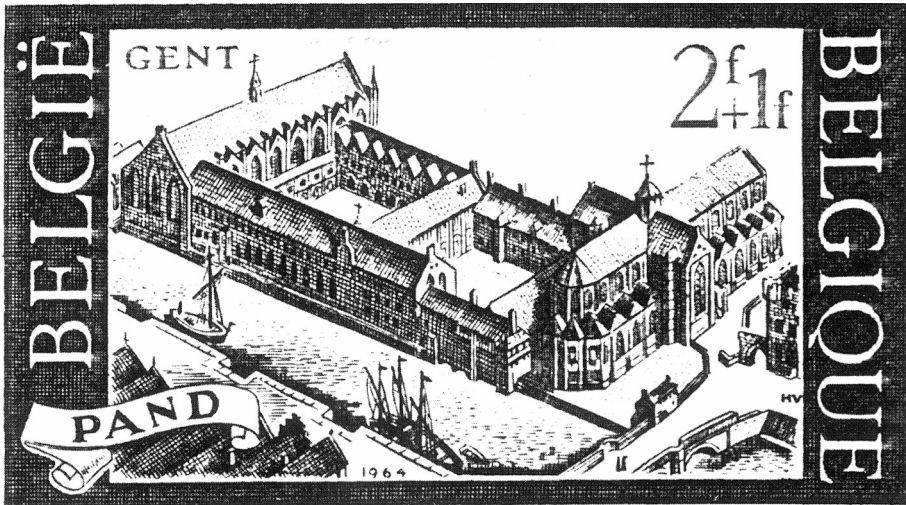
Hun eigen (prachtige) kerk van 1240 aan Onderbergen verdween in 1860 (thans Jacobijnenstraat). Slechts één stuk muur in zware Doornikse blokken is er van overgebleven.

Prof. Dr. J.J. Bouckaert.

Aan de toenmalige Rector (in 't begin der zestiger jaren) Prof. Dr. Jan Bouckaert, komt de eer toe, het afgeschrevene, veroordeelde Dominikanenklooster op het nippertje te hebben gered. Men ging gans het complex afbreken om er een moderne hoogbouw te creëren (studentenhome en opvangcentrum voor vreemde professoren).

Bouckaert heeft er moeten voor vechten, want de Universiteit zelf was helemaal niet te vinden voor het concerverende plan; hij stond alleen, maar was gelukkiglijk koppig.

Postzegels voor Pand-restauratie.

We kunnen er hem als Gentenaar niet dankbaar genoeg voor blijven. Het geheel geraakte tenslotte geklasseerd, door de Rector aangekocht en door de Regie der Gebouwen grondig gerestaureerd. Speciale toeslag-postzegels (fraai werk van Herman Verbaere) hielpen het project financieren (zoals het b.v. ook voor de abdij van Orval gebeurd was).

Mijn grootvader langs moeders zijde (tevens mijn peter) Charles Laroy (1864-1937) was hoofdtoeziener der openbare gebouwen (zoals trouwens ook zijn vader Désiré Laroy (1828-1912), wat men zich meebracht dat ik reeds als kind op verscheidene oude Gentse site's kon komen (zoals Gravensteen, Duivelsteen, Bijloke en Pand; zelfs tot op de zolders van het kasteel van Laarne, waar ik o.a. zag - maar daar had mijn grootvader blijkbaar niet in te beslissen - dat bij dakvernieuwing duurzaam lood door zoveel vluchtiger zink werd vervangen...). Van jongsaf aan archeologisch geïnteresseerd, lette ik op wat bij graafwerken of na overvloedige regenval bloot kwam en hield ik kleinnigheden bij waar niemand aandacht voor had (een dienst voor stadsarcheologie bestond er ook nog niet; stadsarchivaris Nowé was eerder een kamergeleerde die zich weinig met "veldwerk" inliet).

Ter vgl.: toen wij in 1952 - met plaatselijke heemkundige Louis van Quaille - de grondvesten van het Gaverse waterslot van 1150 bij de Scheldedijk ontdekten en blootlegden, zijn de verwittigde overheden er niet op ingegaan en heeft men alles met een dikke zandlaag laten opspuiten.

Om werken niet te zien vertragen, moffelde men vaak alles weg.

Ik bewaarde dus toevallige kleine vondsten waar niemand naar omkeek (van potscherven tot vloertegeltjes of gesmolten lood van glasramen), waaruit b.v. een keuze bij de Utenhove-herdenking (1201-2001) in enkele vitrines werd tentoongesteld; de verzameling schenk ik nu - als 84-jarige - aan het Pand-museum (opdat het niet alles uit privé-handen zou verloren gaan).

Van de restauratie van het Pand blijkt er jammer genoeg nooit gebruik gemaakt geweest te zijn om een systematisch archeologisch bodemonderzoek te verrichten. Waarschijnlijk waren er de tijd en de middelen niet toe, of misschien ook niet genoeg belangstelling! De restauratie zelf echter kan een prachtige realisatie genoemd worden (ze heeft, in verschillende fasen, een twintigtal jaren in beslag genomen).

Het complex is cultureel centrum van de Universiteit, en dient voor congressen, colloquia, symposia, vergaderingen, voordrachten, plechtigheden, tentoonstellingen, persconferenties, een drietal musea hebben er onderdak gevonden: Geschiedenis der Geneeskunde (door de instelling voor openbaar nut "Jan Palfijn-Stichting" verzorgd; o.a. ook de verzameling Deneffe en Van

Beelden van verval

Biervliet omvattend), en de collecties Archeologie en Ethnologie van de Universiteit zelf.

De dienst Public Relations der Universiteit is er ondergebracht, alsook de Faculteiten-Club; toonkasten met oude glasraam-fragmenten staan in de gangen (gesponsord door de firma Bekaert), kunstreproducties van oude meesters

Letterkundige Valère Depauw.

werden door wijlen E.H. Alf. Dierick nagelaten. Een vrij uitgebreide Dominicanen-bibliotheek is er teruggekeerd (Noordervleugel), naast St-Michiels-kerk.

En tenslotte is er ook een horeca-afdeling.

Vanwege de Sociale Dienst der Universiteit haalden we als studenten in de oorlogsjaren met stootkarren aardappelschillen van de stadsbevolking op, om een aantal varkens voor arme Gentenaars aan te kweken. Toen werden we ook op huisbezoek in het Pand van Onderbergen uitgestuurd (in het ander Pand, gewezen klooster der Geschoeide Karmelieten van de Vrouwebroersstraat, een analoog

Gents ghetto, zijn we minder geweest; daar was o.a. ook het Museum voor Folklore).

Zulke bezoeken werden ook door het KUC (Katholiek Universitair Centrum van Pater J. Callewaert) gestimuleerd.

Ik herinner me dat we als jonge mensen verwonderd waren over schrijnende toestanden in het vervallen complex; toen we b.v. in zo'n "kamer" (een vroegere paterscel) een hoop steenkolen op de vloer zagen liggen; alles moest immers in zo één ruimte gebeuren. Er verbleven daar allerlei marginale mensen, alleenstaanden, ook alcoholisten, uit de gevangenis ontslagenen, langdurig werklozen, lieden die van geen hout meer wisten pijlen te maken, COO-ondersteunden, ja zelfs meerdere berooide kunstenaars (met een gebrek aan commerciële aanleg, in de zin van "artistes bohêmes").

Jules De Bruycker en Cécile Cauterman vonden er modellen voor hun caricaturale portretten. Namen als Albert Servaes, Jos Verdegem, Victor Loreyn en Karel Cornel zijn eraan verbonden gebleven.

Het Pand had geen al te beste naam. Deftige burgers kwamen er liever niet. Er werd daar soms met messen gevochten. De politie kwam er ook niet graag. 's Avonds zwierven er verwilderde katten.

Toen men bij het begin der restauratie graafwerk moest verrichten op het binnenplein dat vroeger kerkhof was, kwamen er skeletten boven en heb ik nog straatjongens met een predikherenschedel zien voetballen.

Een vrij groot gedeelte van het complex was als garage in gebruik van het CIAC (Compagnie Interalliée de l'Automobile et du Cycle; van 1919 tot

1952). Er was ook een verkoopzaal Sint-Michiel, en een Katholieke Bibliotheek (van de St-Michielsparochie). Ik herinner mij ook nog een verhuurplaats van “steekkèrren” (de grootste was op de Lievekaai).

Bij de auteur Valeer Depauw (die eigenlijk van Ronse was) vinden we in zijn boek “Wij artisten” een goede beschrijving van de speciale, soms griezelige sfeer die in dit vervallen complex heerste; daarin lezen we dan b.v. (over het gebouw bij nacht) “Geen gerucht verbrak de huiveringwekkende stilte en het Pand was zwaar geladen van geheimzinningheid” (blz. 64).

Op blz. 130 verwijst hij naar de legende volgens dewelke de paters een gouden beeld van hun patroon ter plaatse zouden verborgen hebben voor de beeldstormers; (denk)beeld dat natuurlijk nooit werd teruggevonden (nog irreëler dan het zoeken naar het verdwenen paneel der Rechtvaardige Rechters).

Op blz. 99 schrijft hij dan over pover blijvende artiesten het veelzeggende woord “maar een dichter kan niet rekenen”.

En op blz.188 klinkt het zelfs vlakaf: “Het Pand is toch de afschuwelijkste woongelegenheid van heel de stad”.

Wie had toen gedacht dat dit bijna tot puin vervallen geheel, dat ik mij als een somber “hol van Pluto” herinner en waar in het volgens sommigen spookte, (dank zij Rector die er wel een bronzen plaat zou verdienen) terug een parel in Gent's patrimonium zou worden. Daarover mijmert men wel nog eens wanneer men nu als (vrijwillig) curator van het museum door de stille kloostergangen wandelt, waar eeuwenlang de talrijke Jacobijnen in hun zware pijen voorbyschoven, en waar nadien zoveel miserie heerste...

Prof. Dr. A.K. Evrard

Literatuur:

Walter Simons, Guido Jan Bral, Jan Caudron, Johan Bockstaele: Het Pand; Lannoo, Tielt, 1991.

Pater De Pue o.p.: De Dominikanen te Gent; Noordstarfonds en Kredietbank, Gent, 1968.
Valère De Pauw: Wij artisten; Vlaamsche Boekcentrale, Antwerpen, z.j. (1e uitgave A. Manteau, Brussel, 1944).

A.K.Evrard: Uut Caritate; Stichting Jan Palfyn, Gent, 2001.

EEN MERKWAARDIG DETAIL OP EEN MENUKAART.

In de loop van de maand mei 1899 werd in Sint-Petersburg voor de derde keer een internationale plantententoonstelling gehouden. Gent genoot toen al jarenlang een internationale naam en faam als tuinbouwcentrum en Oswald de Kerchove de Denterghem en Albert Maertens, de voorzitter en een lid van de Koninklijke Maatschappij voor Landbouw en Kruidkunde¹ vertrokken naar Sint-Petersburg om de belangen te verzorgen van de Belgische exposanten. Door het inrichtend comité werden een aantal internationale juryleden aangezocht en uit de Gentse regio vertrokken Emile De Cock,² Edgard Wartel, Albert Ceuterick, Firmin De Smet en Marc Rooman als juryleden samen met Oswald de Kerchove de Denterghem en Albert Maertens naar Sint-Petersburg.³

De internationale plantententoonstelling werd gehouden in de zalen en de tuinen van het Taurisch paleis te Sint-Petersburg. Dit paleis was door Catharina II samen met andere eigendommen en titels geschonken aan officier Grigory Potemkin, gedurende enkele jaren haar favoriete adviseur en minnaar. Potemkin veroverde in 1783 de Krim (Taurië) en werd vanaf 1787 door haar tot vorst van Tauris benoemd, vandaar de naam van het paleis.

Enkele documenten betreffende de plantententoonstelling zijn bewaard gebleven, waaronder de menukaart van een diner dat doorging op de vooravond van de opening- afkomstig van jurylid Emile de Cock-. Deze documenten vertonen een voor hedendaagse lezers merkwaardig detail, ze duiden nml. een dubbele tijdrekening aan. (afb. 1 en 2)

Het cijfer 5 voor de schuine streep geeft de toen voor Rusland geldende datum weer, het cijfer 17 achter de schuine streep is de voor West-Europa geldende datum. Het diner greep dus volgens de Russen plaats op 5 Mei 1899 en volgens de West-Europeanen op 17 mei 1899.

In Rusland was tot 1918 de Juliaanse kalender in gebruik die door tsaar Peter de Grote was ingevoerd, voordien werd in Rusland de Byzantijnse jaartelling gebruikt. De Juliaanse kalender, een door Julius Caesar in 46 voor Christus ingevoerde kalender, heeft een afwijking die iedere eeuw ruim een 3/4 van een dag te lang maakt. In 1582 werd door Paus Gregorius XIII de Gregoriaanse kalender in de katholieke landen ingevoerd. De 4de oktober 1582 werd onmiddellijk opgevolgd door 15 oktober want de afwijking was intussen opgelopen tot 10 dagen en alle schrikkeljaren op een vol eeuwtal dat niet deelbaar is door 400 zouden wegvallen. Zo was bv. 1900 geen schrikkeljaar maar 2000 wel.

Afb. 1. Kaftomslag van de menukaart.
Verzameling. R. De Vriendt-Mores.

Afb. 2. Menu met de dubbele tijdsaanduiding 5/17 mei 1899.
Verzameling R. De Vriendt- Mores.

De Gregoriaanse kalender werd buiten de katholieke landen slechts langzaam aanvaard en in gebruik genomen: in Engeland pas in 1732, Duitsland in 1776, Zweden in 1823 en Rusland nam op zijn beurt deze kalender pas in 1918 over. Het verschil tussen de Juliaanse en de Gregoriaanse kalender was intussen opgelopen tot 13 dagen zodat de oktoberrevolutie van 25 oktober 1917, volgens de Gregoriaanse kalender in feite op 7 november viel.

Over de tentoonstelling werd ook door Gentse kranten verslag uitgebracht en volgens de Gazette van Gent en l'Indépendant oogstten de Belgische deelnemers veel succes.⁴

Er worden drie bekroonde Gentse deelnemers vermeld. De Société Horticulture Gantoise veroverde 2 gouden medailles en een erediploma en Emile Bedinghaus, een Gentse liefhebber won eveneens twee gouden medailles.⁵ Tenslotte won het bedrijf Vervaene-Vervet nog een gouden medaille. De Vervaenes waren een oud Gents tuinbouwersgeslacht gevestigd te Ledeberg die vooral gespecialiseerd waren in de kweek van azalea's, waarschijnlijk wonnen ze met deze planten goud.

In de krantenartikels worden alleen de winnaars van een gouden medaille vermeld maar er werden ook zilveren medailles uitgereikt. De firma De Smet-Duvivier die zich aan de Antwerpsesteenweg te St.-Amandsberg bevond-waar nu de Isidoor De Vosstraat is- werd een grote zilveren medaille toegekend voor het presenteren van een nieuwe plant.⁶

Het is dus niet uitgesloten dat nog meerdere andere tuinbouwers uit de Gentse regio- die in de beknopte krantenartikels niet vermeld werden- in de prijzen vielen.

G. Desmet - R.
De Vriendt-Mores.

VOETNOTEN

1. Nu de Koninklijke Maatschappij voor Landbouw en Plantkunde.
2. G. Desmet en R. De Vriendt-Mores: Emile De Cock, een vergeten Gentse tuinbouwer, deel 1 en 2. in Tic, Tijdschrift voor industriële cultuur, jg. 24 deel 100, 4de trimester 2007 p.40-47 en jg. 25 deel 101, 1ste trimester 2008 p.40-47.
3. Revue de l'Horticulture Belge et Etrangère. Deel XXV (1899) p. 139.
4. Kort verslag in l'Indépendant d.d. 27-5-1899 en eenzelfde verslag in de Gazette van Gent van dezelfde datum.
5. Over deze liefhebber is tot dusver nog niets gepubliceerd, in een later artikel hopen we deze toch wel bijzondere figuur wat nader te belichten.
6. Documentatiecentrum voor Streekgeschiedenis. Heemkundige kring de Oost-Oudburg. Tentoonstelling. Geschiedenis van de bloemisterij in onze streek. Catalogus april 1975. inventaris nr. 108.

GENTSE MEMORIEDAGEN: 28-29-30 SEPTEMBER - 1 OKTOBER

28 September 1578

Pieter Van Daeten houdt de eerste predicatie in St-Baafskerk.

Pieter Van Daeten, wie is dat nu weer? Het wordt misschien iets duidelijker als wij er bij vertellen dat het in de 16de eeuw in bepaalde kringen als “chic” werd beschouwd zijn naam te latiniseren. De banale Pieter Van Daeten werd aldus de geleerde Petrus Dathenus.

Een man, die alhoewel hij geboren werd in Cassel, een belangrijke rol zou spelen in Gent gedurende de godsdienststroevelen.

Deze Carmeliet uit het klooster van Ieper is op het katholicisme uitgekeken als hij 19 jaar is en hij gaat over naar het Calvinisme. Zoals vaak het geval is met nieuwe bekeerden wordt hij een van de hevigste. Na London gaat hij naar Frankfort. Het is daar dat hij een beroemde psalmenberijming zou schrijven en de Heidelbergse catechismus zou vertalen.

Hij geraakte bekend als een van de meest welprekende predikanten van de Nederlanden. Het is in 1566 dat wij hem in Gent zien verschijnen en op 25 September houdt hij hier zijn eerste preek, die zou gevolgd worden door vele anderen, de ene nog heftiger dan de andere. Wanneer men de kronieken van die tijd leest dan is er zeer dikwijls sprake van dezen “Minister met den Rosten Baert”.

Hij zou hier zeer actief blijven tot in de Lente van 1567, maar bij de komst van Alva achtten Dathenus en consoorten het toch geraadzaam van het hier zo vlug mogelijk af te trappen.

Maar wie zien wij hier 11 jaar later wederom verschijnen? Inderdaad, Petrus Dathenus. Deze keer gaat het wel gemakkelijker voor hem want in Gent is er nu een Calvinistisch Regime en zijn eerste preek gaat door in de St-Baafskathedraal.

Aan de zijde van Jan van Hembyse weigert hij elke toegeving aan de katholieken en hij verzet zich heftig tegen de verzoeningspolitiek van de Prins van Oranje. Hij doceert hier aan de Calvinistische Universtiteit, maar in 1584 is het Calvinistisch liedje in Gent uitgezongen en Dathenus keert terug naar Duitsland waar hij zich installeert als geneesheer en waar hij 4 jaar later zou overlijden.

28 September 1654

Jérôme Duquesnoy wordt geëxecuteerd op de Korenmarkt.
Zie ook “Ghendtsche Tydinghen” - 1985 - N° 2 - pp. 95-103.

28 September 1766

Toneelopvoering door de nering van de visverkopers in de schouwburg van Sint-Sebastiaan op de Kouter. Op het programma: “Sigismundus, prince van Polen ofte het leven is eenen droom”. Blyeyndig Treurspel, en “De Fortune van Arlequin, in het ontdekken van den creupelen duyvel”.

28 September 1837

Officiële inhuldiging, in aanwezigheid van Koning Leopold I, van de spoorlijn Gent-Dendermonde.

28 September 1877

Leopold II is te Gent. Hij bezoekt een tentoonstelling van Schone Kunsten. Een schoenmaker die “A bas le Roi” geroepen heeft, krijgt 3 jaar bak.

29 September 1379

Jan Yoens, aan het hoofd van de Witte Kaproenen (en niet Kapoenen zoals sommige Gentenaars nog denken) rukt Brugge binnen.

Die Witte Kaproenen ontstonden hier in de 14e eeuw en vormden in feite een knokploeg zware Gentse jongens die aanvankelijk samengesteld was uit mistevreden wevers en die geleidelijk zou uitgroeien tot een gewone plunderbende.

Na herhaalde mislukte pogingen werden ze dan toch definitief afgeschaft in 1492.

Jan Yoens, schipper van beroep, was Deken van de Kleine Neringen, dus één van de prominenten in onze stad. Aanvankelijk was hij goede maatjes met de Graaf Lodewijk van Male, van wie hij verschillende gunsten ontving, waaronder een niet te versmaden jaarlijkse rente. Naar men beweerde vloeide deze goedgezindheid van de Graaf voort uit het feit dat een personage die hij niet kon uitstaan door Yoens op een discrete manier uit de weg werd geruimd.

Maar afgunst is een kwaal van alle tijden en iemand die gunsten ontvangt kweekt automatisch vijanden. Zo ook Yoens die door sommigen bij de Graaf

zó zwart werd gemaakt dat hij prompt in ongenade viel. Maar dat nam onze Jan niet en hij werd meteen de grootste vijand van Lodewijk van Male. En toen deze laatste, die zoals de meeste van onze graven, altijd wel wat geld kon gebruiken, aan de Bruggelingen het octrooirecht verkocht om een kanaal te graven van hun haven naar de Leie (iets waardoor een lelijke streep getrokken werd door de voorrechten van de Gentenaars), was voor Yoens het ogenblik gekomen. Aan het hoofd van 120 vastberaden Witte Kaproenen gaat hij gaan knuppelen in de kanaalgravers van Brugge. De Baljuw die wat orde tracht te brengen in die zaak moet deze onvoorzichtigheid met zijn leven bekopen.

Terwijl men nu de smaak te pakken heeft trekt men op 8 September 1379 “en passant” naar Wondelgem, waar men het kasteel van Lodewijk van Male er 10 jaar voordien had laten bouwen, in brand steekt.

Jan Yoens wordt uitgeroepen tot “beleeder” van de stede en aan het hoofd van een sterk troepenmacht trekt hij er onmiddellijk op uit door Vlaanderen, krijgt alle kleine steden mee, bezet Ieper waar hij triomfantelijk ontvangen wordt, vervolgt zijn zegevierende tocht naar Brugge waar hij de aanhangers van de Graaf op de vlucht jaagt en er de wevespartij aan het bewind helpt.

Hij heeft getriomfeerd over de Graaf, maar één week later sterft hij, naar men zegt “vergiftigd”.

29 September 1692

“De Vliegende Hollander” vliegt in de lucht.

Natuurlijk niet het legendarisch Hollands spookschip, maar een Hollands vrachtschip. En dat ontplofte zo maar? Het zal misschien iets duidelijker worden wanneer wij erbij vertellen dat het o.m. 38 vaten buskruit aan boord had. Toch ook al geen normale lading voor een vrachtschip. Neen, maar wij zijn in 1692, andere gezegd: de Negenjarige oorlog is al 4 jaar bezig. Lodewijk XIV was in het bezit van Mons en Namen en voerde de klassieke plundertochten uit in de Zuidelijke Nederlanden. Tegenover hem stond een coalitie van Duitsers, Nederlanders, Spanjaarden en Engelsen.

Er werd dus ferm geschoten en om te schieten had men buskruit nodig. Zo als meer dan eens krioelde het hier van vreemde soldaten met al de ongemakken vandien.

“De Vliegende Hollander” was één der schepen van een flottielje bevracht met “artillerie buscruijt ende ander munitie en ghetuighe van oorloghe.” Deze lag gemeerd aan de Vogelzangkaai. Wat de precieze oorzaak was van de ontploffing kan niemand vertellen, maar een beetje voor 9 uur ‘s morgens vloog het munitieschip met een formidabele knal in de lucht. Zoals men zich kan inbeelden schoot er van de schippersfamilie niet veel over. Van haar werden “stuc-

ken gevonden sommige verre vandaer verspreijt.” Vier soldaten die daar toevallig passeerden konden deze zaak ook al niet verder voortvertellen.

De materiële schade was enorm: van huizen en blekerijen in de buurt werden de daken afgerukt en de muren zwaar beschadigd. De Abdij van den Groenen Briel partte volledig mee in de brokken, want die lag op nog geen 400 meter van “De Vliegende Hollander” die zijn naam niet gestolen had. Het dak werd afgerukt, de muren gescheurd of omver geblazen, de funderingen onherstelbaar gebarsten. Vier jaar later was men nog altijd aan het herstellen.

Bij de nabijgelegen Chartreuzen was het al niet veel beter en ook hun kerk werd zwaar beschadigd. Bij de Augustijnen waren natuurlijk al de ruiten uit en van de vensters vlogen de “ysere staeken” eruit, maar daar was de schade toch veel minder; ze waren dan ook verder verwijderd van de plaats van de ontploffing.

Dat men toen zeer vlug beslissingen kon nemen moge blijken uit het feit dat het stadsmagistraat “extra-ordinairelyck” bijeenkwam, nauwelijks één uur na de ontploffing en decreteerde dat munitieschepen voortaan buiten de stad moesten blijven.

De dooreengeschudde Gentenaars zullen zich wellicht afgevraagd hebben wat er met de wereld aan het gebeuren was, want nog geen 2 weken voordien hadden ze hier al een aardbeving meegemaakt.

29 September 1814

De Amerikaanse afgevaardigden van de Vredesconferentie bieden in hun hotel een bal-souper aan.

29 September 1830

Staat van beleg in Gent tengevolge van de Septemberdagen in Brussel. Alle samenscholingen zijn verboden en de herbergen moeten ‘s avonds om 9 uur sluiten.

29 September 1873

Eerste steenlegging, door Mgr. Bracq, van het begijnhof in St-Amansberg.

29 September 1982

Verhuis van het Bijlokehospitaal naar de nieuwe locatie.

30 September 1251

Margareta van Constantinopel verleent aan de Gentenaars de toelating om de Lieve te graven.

30 September 1794

Geboorte van de Gentse schilder Jean-Baptiste Maes in “De Gouden Boot”, een huis nabij de Nieuwbrug dat gesloopt werd in de 19e eeuw.

Deze schilder is meer bekend gebleven onder de naam van Maes-Canini.

Het was zijn vader die zelf een knappe schilder was die hem zijn eerste teken-onderricht gaf. Het was onvermijdelijk dat de kleine Jean-Baptiste die veel aanleg vertoonde zou belanden in de Stedelijke Academie. Daar vertoont hij de voor zijn medeleerlingen vervelende eigenschap alles weg te kapen wat er maar weg te kapen valt van prijzen, medailles en onderscheidingen. Zo ook in 1816 wanneer hij gaat lopen met de zo begeerde Eerste Prijs naar levend model, terwijl hij zich terloops ook meester maakt van een gouden medaille in Mechelen. Alhoewel hij nog maar 22 jaar oud is, wordt zijn naam reeds in één adem genoemd met deze van de sinds lang gevestigde waarden in de branche. Men verdringt zich in zijn atelier om door hem geportretteerd te worden. Dat belet hem evenwel niet inmiddels verder te gaan met het inzamelen van prijzen: de Ereprijs van het Koninklijk Nederlands Instituut, Eerste Prijs in de Tekenkunst in Brussel, Eerste Prijs in Antwerpen en in 1821 de Grote Prijs van de Nederlandse Regering, wat hem een 4-jarig pensioen bezorgt van 1200 gulden (een niet onaardig bedrag in die tijd) om een verblijf in Rome te bekostigen.

Hij studeert al reizende, verblijft een tijdlang in Florence, Bologna, Parma en natuurlijk Rome. Italië wordt een veropenbaring voor hem. Hij legt er een koortsachtige ijver aan (de dag en schrijft naar huis: “Maeske werkt gelijk een Baeske”. Na meer dan 4 jaar afwezigheid komt hij terug naar Gent waar hij onmiddellijk leraar benoemd wordt aan de Academie. Hij geeft ook privé-les- sen in zijn atelier in het oud St-Agneteklooster, aanvaardt belangrijke opdrachten en maakt portretten aan de lopende band.

Maar hij is bezeten door het zonnige Zuiden en kan niet weerstaan aan de drang om terug te keren naar Rome. Hij trouwt er met een Italiaanse schone, Canini genaamd en zou nooit Gent nog terugzien. Hij stierf in Rome op 7 April 1856 op 62-jarige leeftijd. Buiten in talrijke privé-verzamelingen zijn nog van hem te zien in Gent: een “Vertrek van de jonge Tobias” in de St-Jacobskerk, een “Madonna met kindeke Jezus” in de St-Niklaaskerk, een “Heilige Familie” in de St-Michielskerk, een portret van Lieven De Bast in het Bijlokemuseum, enz.

Jean-Baptiste Maes-Canini. 1794-1856.

30 September 1831

Geboorte van Gustave Wolters.

Deze leraar aan de Faculteit der Wetenschappen en Hoofdingenieur van Bruggen en Wegen was Rector van de Universiteit van 1887 tot 1891. Hij was de zoon van Mathias.

Hij was getrouwd met Louise de la Kéthule de Ryhove.

Hij stierf op 5 Februari 1914 en werd begraven op het Campo-Santo.

30 September 1896

Dood van Willem Rogghé.

Zie "Ghendtsche Tydinghen" 2006 - N°1 - pp. 63-64.

30 September 1900

Ontbinding van de "Compagnie du Gaz de Gand".

30 September 1967

Sluiting van het Hotel d'Hane-Steenhuysse als "Musée des Cents Jours."

30 September 1989

Einde van het dagblad "Vooruit".

1 Oktober 654

Dood van St-Bavo in het klooster Ganda.

Het was St-Amandus die aan Adlowinus, een Haspengouwer, het doopsel toediende en zijn naam verwisselde met de kozevorm Bavo. Hij noopte hem zijn aardse goederen uit te delen aan de havelozen. Hij werd geestelijke in het klooster Ganda, gelegen aan de samenvloeiing van Leie en Schelde. Maar na een tijd trok hij zich als kluizenaar terug in het bos van Mendonck, doch de geur zijner deugden verspreidden zich bij de omliggende bevolking zodat zijn rust gestoord werd en hij naar Gent moest terugkeren. Hier verkreeg hij van Abt Florbert een cel in het klooster Ganda en leefde daar nog 3 jaar in de grootste godvruchtigheid. Zijn overblijfselen werden ter aarde besteld in het klooster, dat weldra naar hemde naam St-Baafsabdij aannam. Hij werd heilig

verklaard in 680.

Hij wordt aangeropen tegen rhumathisme, sciatique en kinkhoest.
Het is slechts vanaf 1336 dat zijn feestdag (1 Oktober) gevierd werd.

1 Oktober 940

De monniken komen terug in de St-Baafsabdij na een afwezigheid van bijna een eeuw.

1 Oktober 1578

Dood van Don Juan van Oostenrijk.

Hij was een natuurlijke zoon van Keizer Karel en van Barbara Blomberg, dochter van een welstellende burger uit Regensburg.

Hij werd opgevoed in een dorp nabij Madrid onder de naam van Geronimo. Hij kende toen zijn ware afkomst niet.

In een aanhangsel aan zijn testament erkent Keizer Karel hem als zijn zoon en vertrouwt hem toe aan de zorgen van zijn opvolger.

In September 1559 wordt hij door Filips II officieel als lid van de koninklijke familie erkend. Hij verkoos een militaire loopbaan en leidde verschillende krijgsverrichtingen.

In 1576 werd hij Gouverneur-Generaal der Nederlanden benoemd

Hij stierf, ten prooi aan een kwaadaardige koorts (Pest) te Bouges bij Namen.

1 Oktober 1673

Een tempeest brengt zware schade toe aan de toren van de St-Niklaaskerk.

1 Oktober 1795

België wordt ingelijfd bij Frankrijk.

1 Oktober 1830

De Belgische driekleur wordt op het Belfort gehesen.

1 Oktober 1838

De dagbargies tussen Brugge en Gent worden afgeschaft.

1 Oktober 1838

Stichting van de “Melomanen” in “Le Renard” (anders gezegd “Het Vosken” op de Nederkouter) Devies: “La Chanson c’est de l’ Histoire”.

Ze werden ook wel eens de “Melophielen” genoemd.

In 1839 verhuisde men naar “La Vieille Diligence” op de Kouter. In 1845 verhuist de patron en ze verhuizen mee naar “Au Théâtre” in de Theaterstraat.

Van 1850 tot 1857 nemen zij hun intrek in een nieuw lokaal op de Kouter waar destijds “La Société Bourgeoise” gevestigd was. (Tussen de Beurs en het theater). Ze houden het hier uit tot in 1866 en verhuizen dan naar het hoekhuis op de Nederpolder, het oud ooglijdersgesticht) In 1870 verlenen zij er de gastvrijheid aan gekwetsten van de oorlog van ‘70.

In 1871 wordt een lokaal aangekocht in de Savaanstraat 12. In 1905 zitten zij in de Savaanstraat 44. Ze kopen dit lokaal in 1906 en blijven er tot in 1920. Ze gaan voor 1 jaar naar de Foyer van de “Minard” en in 1921 slaan zij hun tenten op in de “Salle des Ventes par Notaires”, maar keren daarna terug naar de Savaanstraat.

Vanaf 1945 zitten zij in de “Arcades” op de Vogelmarkt, maar wanneer deze café afgebroken wordt moeten zij verhuizen. Vanaf 1968 is hun lokaal Café-Restaurant St-Arnold in de Kortrijksestraat.

Deze befaamde zangmaatschappij kende talrijke successen en ging meer dan eens de Eerste Prijs wegkapen in Internationale zangtornooien. Ze had dan ook gereputeerde koorleiders zoals Karel Miry, Henri Waelput, Oscar Roels, Lieven Duvosel, Franz Uyttenhove, enz.

Een van de oudste Gentse verenigingen bestaat nog steeds. Vroeger waren er 3 afdelingen:

Zang, Frans Toneel en Vlaams Toneel. Gedurende de laatste oorlog sneuvelen de eerste twee afdelingen. Blijft nu nog over het Nederlands toneel, waaronder gelukkig ook het Gents.

1 Oktober 1846

De Broeders der Christelijke Scholen komen aan in Gent.

1 Oktober 1871

Eertste opvoering van de in dat jaar gesticht "Nederlandsch Toneel van Gent".

De Nederlandse Schouwburg

1 Oktober 1899

Inhuldiging van de Nederlandse Schouwburg, of zoals de Gentenaars zeggen “de Vlaomsche Theejaoter”.

De Vlaamse toneeltraditie werd voornamelijk opgebouwd door “De Fonteyne” en door “Broedermin en Taelyver”, eerst in de Parnassusschouwburg op de Houtleie, later in de “Minard”. Het was in 1871 dat Julius Vuylsteke in de Gemeenteraad het voorstel deed “een officiëlen Nederlandschen Schouwburg te stichten ter hooger kunstontwikkeling van het Volk”. Het was wel 15 jaar later, nl. in 1886 dat de Gemeenteraad er principieel mee akkoord ging een Nederlandse Schouwburg te bouwen op de hoek van de Reep en van de Vlaanderenstraat. Er kon evenwel geen overeenkomst bereikt worden met de eigenaar van de grond en men kon nu nog kiezen tussen grond op het pas gevormde Laurentplein en de gronden van het Pakhuis op de Korenmarkt. De keus viel in 1887 op het Pakhuis, maar het zou nog 4 jaar duren vooraleer de Regering de toestemming gaf om het Pakhuis af te breken.

Nog 4 jaar later, we zitten inmiddels in 1895, gebeurden de eerste aanbestedingen. Maar 1895 was ook het jaar van de gemeenteraadsverkiezingen. Er komt een nieuw Stadsbestuur dat zegt: “Weg met die Schouwburg op de Korenmarkt”. Er werd een akkoord gemaakt met de Staat die alles overnam om er de Post te bouwen.

In het jaar 1896 valt de definitieve keus op de huidige standplaats.

De talrijke onteigeningen worden spoedig verwezenlijkt en het Regnessenstraatje werd afgebroken om plaats te maken voor de nieuwe schouwburg.

De plannen ervan werden gemaakt door architect Edmond De Vigne, een telg uit een geslacht dat aan Gent veel merkwaardige figuren geleverd heeft.

Men schijnt nu de verloren tijd te willen inhalen en op 2 jaar tijd is alles klaar. Bij de inhuldiging werd het stuk “De Witte Kaproenen” opgevoerd, op tekst van Lodewijk Lievevrouw-Coopman en Gustaaf Dhont en op muziek gezet door Oscar Roels. Later werden nog talrijke wijzigingen aangebracht door Stadsarchitect Charles Van Rysselberghe.

1 Oktober 1911

Opening van de Toneelschool.

Ze werd opgericht door Oscar De Gruyter, maar het initiatief ging uit van Lodewijk Lievevrouw-Coopman.

Het was de eerste school van dien aard in ons land en ze was geschoeid op de leest van die van Amsterdam. De lessen gingen door in de school van de Guinardstraat.

De eerste leraars waren leden van de De Gruytervereniging.

Luc Van de Putte gaf voordracht, samenspel, grimeren, tekenen, kostuumkunde, regie en stijlles.

Paul Kenis gaf Nederlandse Letterkunde.

Fritz Van den Berghe: Schilderkunst en Plastische Kunst.

Pol Anri: Zielkunde, karakterontleding, techniek van het drama, dramatische letterkunde

Oscar Roels: Stenvorming.

Arie vanden Heuvel: Praktijklessen van het samenspel.

De Gruyter bleef Directeur tot in 1914 wanneer hij gemobiliseerd werd. Hij werd opgevolgd door Luc Van de Putte.

Financiële nood deed de school sneuvelen in 1959.

Hugo Collumbien

JEANNE PLATEAU (GENT 1877 - GENT 1937)

Dichteres, kunstschilderes

Joanna Maria Fanny Plateau werd geboren te Gent in 1877 in de Casinostraat. Ze woonde later in de Dierentuinlaan 54, de Kortrijksesteenweg 152 en Houtbriel 17. Ze was de dochter van Auguste Joseph Felix, dierkundige, hoogleraar aan de RUG en kleindochter van Joseph, beroemd fysicus en schilder van landschappen en bloemen, eveneens hoogleraar aan de RUG. Jeanne werd surveillante en monitrice van een tekenklas voor juffrouwen. Van haar geboorte tot haar dood heeft Jeanne een weinig schokkend, laten we eerder zeggen, een eentonig leven geleid (“Ne pas même entendre Le Bonheur s’il vient”) en desondanks stelde ze zich het geluk niet als een probleem, is er zelfs geen verwondering over het uitblijven van ongedroomd geluk. Bovendien moest ze zorgen voor een zieke, moeilijk te bevredigen zuster. Ze bleef ongehuwd. En toch heeft ze dit voor velen weinig rooskleurig leven met optimisme volgehouden, door zich te omgeven met schilderkunst en poëzie. Sedert W.O.I kampte ze tegen de armoede en had ze zeker niet de middelen om haar werk zelf uit te geven.

Jeanne was kunstschilderes, aquarelliste en lithografe, maar eigenlijk had ze te weinig opleiding gekregen om tot een plastische kunstenares van betekenis uit te groeien. Haar schilderkunst was “gentil” of lief. Ze tekende en schilderde landschappen, stadsgezichten, begijnhofgezichten, groepen kinderen, figuren, bloemen en stillevens. Ze had een atelier in het Klein Begijnhof in de Lange Violettestraat, waar ze iedere dag heen ging. Ze nam deel aan de Gentse kunstsalons in het Museum voor Schone Kunsten van 1913 tot 1933. Pas op het einde van haar leven heeft ze het genoegen mogen smaken een tentoonstelling van haar schilderwerk georganiseerd te zien.

Jeanne was meer dichteres dan schilderes. Doch in alle stilte. Ze schreef voor zichzelf zonder enige gedachte aan een mogelijke lezer. Ze had nooit de bedoeling te publiceren. Tijdens haar leven geeft ze dan ook geen enkele verzenbundel uitgegeven. Alweer in haar laatste levensjaar hebben anderen het initiatief genomen om de uitgave van **Poésie**, (1937), haar verzamelde gedichten, niet meer dan 60, voor te bereiden. De uitgave zelf, een heel fraaie uitgave overigens, heeft ze helaas niet meer mogen beleven. Jeanne werd ontdekt door Georges Marlow, een bejaard geneesheer en dichter met talent, kroniek-

schrijver van de *Mercure de France*. Haar eerste verzen werden door zijn toedoen gepubliceerd in *Le Thyrs*, later in de *Mercure de France*. In 1933 werden enkele van haar gedichten bekroond in een door de Académie uitgeschreven wedstrijd, maar niet uitgegeven. Toen Dr. Marlow in 1937 een lezing hield te Gent over de Franse dichtkunst in België, behandelde hij ook Jeanne Plateau ... en op die manier hebben haar stadsgenoten haar leren kennen.

De poëzie van Jeanne Plateau is zonder enige twijfel rijk en oorspronkelijk. En ze is oorspronkelijk door haar ongecompliceerde, bijna nuchtere -wat fantasie en beeldenrijkdom niet uitsluit-, originele, persoonlijke visie en haar duidelijke ironische spotlachjes of glimlachende weemoed die de "spontaneïteit en de intensieve kracht van haar gedichten bewijzen. Poëzie van een vrouw met een ongetwijfeld diepe intelligentie en een vrouwelijk geschakeerd gevoel. Ze verwoordt gemakkelijk en zuiver, zonder gemakkelijk gesluierde holheid op te nemen. Ze volgt geen enkel vormschema en ook rijmend schrijft ze eigenzinnig naar haar eigen smaak; ze permitteert zich met het grootste gemak verrassende wendingen en onverwachte puntigheden. Haar gedichten zijn "huivering en muziek" tegelijk. Wel is er enige verwantschap met Verlaine. Men vertelt dat haar ogen haar hele verschijning beheersten ... en zo we daar al geen letterlijke maar een symbolische betekenis moeten aan hechten, is haar poëzie inderdaad zeer visueel, het is de poëzie van het gezicht. Schijnbaar primitief (technisch) enerzijds, merkwaardig geraffineerd (poëtisch) anderzijds. Men heeft de gedichten van Jeanne ook vergeleken met etsen: scherpe duidelijke lijnen en de contouren van een beeld, getekend met enkele woorden., materieel tastbaar en tegelijk met een metafysische achtergrond.

Onscheidbaar en onopzettelijk. Haar gedichten getuigen ook van een meestal verzwegen vroomheid in haar natuurlijke deemoed en de metafysisch accenten.

Jeanne Plateau is voor de literatuurgeschiedenis en ook voor lezers, zelfs van haar geboortestad, een zo goed als totaal onbekende en haar werk is overigens moeilijk te achterhalen. Ten onrechte. Ze heeft met haar gedichten heel wat tijdgenoten in de schaduw geschreven en en haar werk blijft ook vandaag nog, zeventig jaar na haar dood, bewonderenswaardig en lezenswaardig overeind. Ze was een dichteres van formaat, die met een klein oeuvre iets moois heeft gepresteerd. Het verdient zonder dralen heruitgegeven te worden.

Daniël Van Ryssel

LITERATUUR

Pierre H. Dubois, De dichteres Jeanne Plateau, Groot Nederland, juni 1939, p. 521-530.

EEN VRIJWEL ONGEKENDE SCHAT

En waar is die wel te vinden? In de bibliotheek van ons Conservatorium! Sommige van onze lezers zullen deze bibliotheek misschien al eens bezocht hebben en gesnuffeld hebben in de diverse boekenkasten die daar opgesteld staan, zonder het minste vermoeden te hebben van wat er in de ruimte staat die voor het publiek niet toegankelijk is. Dit was gelukkig wel het geval op de Erfgoeddag van 13 April jongstleden. Dezen die een kijkje hebben kunnen nemen achter de coulissen zullen met stomme verwondering vastgesteld hebben dat ze zich in een schatkamer bevonden.

In de loop van haar 173-jarig bestaan heeft deze bibliotheek een verzameling aangelegd van 150.000 titels, gestapeld op rekken die meer dan 1,3 kilometer in beslag nemen.

Het gros wordt natuurlijk ingenomen door partituren, maar daarnaast ook monografieën, naslagwerken, studies, methodes en oefeningen voor instrumenten en stem, muziekpedagogische werken en meer dan 400 tijdschriften. De eerste prioriteit bestaat er natuurlijk in al deze kostbaarheden zorgvuldig te bewaren maar dat volstaat niet, er moet daar ook meer ruchtbaarheid aan gegeven worden. Wat hebben wij er aan als al deze mooie zaken daar maar liggen te liggen? Het is trouwens het geval in al de muziekbibliotheken over heel de wereld: zij puilen uit van schatten die nooit gevaloriseerd worden

En wij begrijpen de organisatoren van concerten niet die zo weinig verbeeldingskracht hebben en steeds voor de dag komen met altijd hetzelfde zéér beperkt repertoire. Mooie stukken, daar niet van, maar als men 3 maal per week het Vioolconcerto van Brahms kan horen zal men het niemand kwalijk mogen nemen dat er dan een zekere vermoedheid optreedt. In plaats van dan te gaan putten in die niet aangeboorde schat van prachtige composities die daar hopeloos liggen te slapen.

De Bibliotheek van ons Conservatorium is voor iedereen vrij toegankelijk en op de werkdagen open van 10.00 uur tot 12 uur en van 12.45 u. tot 16.15 u. met uitzondering van de Donderdagnamiddag wanneer zij gesloten is.

Hugo Collumbien

EWE GEWEUNTEN ZIJN KWAED OM LAETEN!

Zulks gebeurde in den tijd onzer vroeger zoo bloeiende koorzangmaatschappijen. Te Gent bestonden er toen twee, misschien de sterkste van geheel het land.

Hunne triomfen op buitenlandsche wedstrijden volgden de eene op de andere. Telkenmale gaven die triomfen aanleiding tot indrukwekkende volksbetoogingen: blijde inkomsten, plechtige ontvangsten, stoeten zonder einde waaraan gansch de stad deelnam.

Hij alleen kan er zich een gedacht van maken die dezen schoonen tijd heeft beleefd, en die de liefde kent welk ieder Gentenaar gevoelde voor de muziekkunst.

Wat er thans gebeurt op dit gebied is er maar een armoede nevens. De drift voor de sport heeft de liefde voor de kunst vervangen.

Andere tijden, andere zeden.

Tusschen die twee groote zangverenigingen bestond er, helaas!, geene goede overeenkomst; zij benijdden malkander, de eene was jaloersch van de andere. Beiden wilden den voorrang hebben.

Beiden wilden nummer 1 zijn.

De eene wilde de andere den loef afsteken.

Zoo gebeurde het eens dat een dier maatschappijen een groot concert gaf in haar nieuw lokaal dat zij op eigen kosten had laten bouwen.

En voor dit concert had zij de medewerking verkregen van eenen beroemden kunstenaar, een violonist wiens faam tot in de verste hoeken van Europa was doorgedrongen. Hij prijkte op het programma met den pompeuzen titel van "Soliste de S.M. l'Empereur de Russie." Geheel Gent kwam te been om dien vreemden artist te hooren en te bewonderen.

Zijn succes was overgroot, de gazetten getuigden dat het een nieuwe perel was aan de kroon van de gevierde zangmaatschappij.

Men sprak er weken en weken over, en vele jonge meisjes droomden lange nachten van den mooien russischen virtuoso met zijne smachtende oogen, zijnen prachtigen blonden knevel, zijnen verleidelijken glimlach, zijn betooverend spel.

In hare romantieke verbeelding zagen zij hem voor zich staan, fijn, slank en galant, in schitterend feesthabit, met gouden en zilveren borduursels afgelegd, en waarop tal van eere tekens en decoraties slingerden die blonken als sterren in den nacht.

Daar mocht de andere maatschappij nu een punt aan zuigen.

Doch deze hield zich niet voor verslagen: zij zou hare revanche nemen. En zoo gebeurde het.

Eenige weken later vernam men door de dagbladen dat deze maatschappij een buitengewoon muzikaal feest ging inrichten en dan nog wel een liefdadigheidsfeest.

Het zou gegeven worden in de groote zaal van den Casino, de schoonste van de stad.

De maatschappij zou er o.a. de twee koren uitvoeren waarmede zij binst den laatsten zomer den eereprijs had behaald op eenen Internationalen zangwedstrijd in Frankrijk.

Maar - en dat was geen klein bier - er was een "clou" bij, "un clou épatant" zoals de gazetten zegden.

De beroemdste zangeres der wereld, die met Adeline Patti mocht vergeleken worden, die voor koningen en keizers zong, niemand anders dan de Italiaansche diva, Signora Cora Divisconti de l'Opéra Royal de Milan, zou er zich laten hooren.

Overgrootte affiches, meters hoog, brachten dit nieuws ter kennis van het Gentsch publiek Ronkende programmas, versierd met het portret der zangeres, werden van huis tot huis besteld.

Geene reklame werd gespaard om het liefdadigheidsfeest heinde en verre bekend te maken. Men vertelde dat de medewerking van de beroemde cantatrice enkel bekomen was ten prijze van veel goud.

Doch de voorzitter - een Mécène - had gezegd: "Koken moet kosten" en al de moeilijkheden waren uit de weg geruimd"

De "praeses" die naar dagelijkse gewoonte zijnen apéritif - een druppel Boonekamp ging drinken in het Café Montmorency, op de hoek van den Kouter en Vogelmarkt werd door zijne vrienden warm gefeliciteerd.

Hij lachte schalks van achter zijne brilglazen en bepaalde zich met te antwoorden: rira bien qui rira le dernier".

En toen hij later op zijn duizend gemakken, langs de Kouterdreef, naar zijn huis trok, hoorde men hem nog mompelen tusschen zijn tanden:

- We zullen 't ulder ne keer konteren.

De muziekwinkels en de boekverkopers waar voorop ingangskarten te bekomen waren, werden letterlijk bestormd. Iedereen wilde de Signora Cora Divisconti hooren en zien.

En veertien dagen voor het feest was er geen plaatsken van 'nen duim groot in de feestzaal van den Casino meer te verkrijgen.

Ook werden de leden van het comiteit dringend bijeengeroepen.

Er moesten immers maatregelen genomen worden opdat bij zulken ongewonen toeloop van volk alles in goede orde zou afloopen.

Er werd een aantal feestcommissarissen aangesteld om in de zaal goede wacht te houden, aan de opgekomenen eene geschikte plaats te geven, en er voor te zorgen dat de zetels bestemd voor de overheidspersonen - de aanzienlijkste der stad hadden ingeschreven - niet overrompeld werden.

Om alle botsing te vermijden werd er een afzonderlijke in- en uitgang voorbehouden. Dat zou nodig zijn. Een ruime vestiaire werd ingericht.

Voor dien moeilijken dienst moest een geschikt personeel aangeworven worden.

De bode der maatschappij - hij had ze zien geboren worden en zou er voor sterven - werd hiermede belast.

Doch hij kon dien zwaren post op zich niet alleen nemen, hij moest geholpen worden.

- Laet mij maer gewerden, verzekerde hij, 'k zal mijnen man wel vinden.

Den zelfden avond trok hij er reeds op los.

In het Heiliggeeststraatje woonde eene oude kennis van hem. Een aardig ventje, algemeer bekend onder den naam van "Duksken".

Hij deed een beetje van alles. Hij was schoenmaker van stiel, maar het werk overwoog hem niet; liever dan leeg te loopen deed hij dienst als getuige bij een notaris, hij droeg doodsbriefven uit, in de gebuurte belastte hij zich met allerhande commissies voor den eenen en den anderen; rap en habiel stak hij een handeken toe overal waar er maar 'nen kluit te verdienen was.

Als de "Knape" nu zijne hulp kwam inroepen om op den dag van het groot concert de vestiaire te helpen oppassen en hij de condities hoorde: vijf franken voor zijne moeite, natuurlijk veel drinkgeld en bovendien 's avonds goed eten en drinken in de societeit, was Duksken niet weinig in zijnen hof.

't Accoord was spoedig gesloten en werd seffens op den hoek in de "Pluime" met een stijve pint bezegeld.

De "knape" vond bovendien nog twee mannen van goeden wil. Met hun gevierden zou de vestiaire op wielkens loopen.

Om op Duksken terug te komen, hij was braaf, eerlijk, al wat ge wilt, maar hij had 'nen grooten défaut, zijn educatie liet veel te wenschen over.

Zijn vader zaliger, een schoenpinne gelijk hij, was ne platte Genteneire.

Aan zijne, grove, gemeene, onbeschofte tale kon men dadelijk raden dat hij langs de kanten van de "nieuwbrigge" geboren werd, wat niet weinig wil zeggen. Duksken had al de slechte gewoonten van zijn vader overgeërfd.

Hij was getrouwd met een oude dienstmeisse die altijd in groote diensten had gewoond en straf op haren "point d'honneur" was.

- 'k Zal hem die gemeene manieren wel afleeren, verzekerde zij. Maar 't was al boter aan de galg geweest.

Duksken, anders beleefd en vriendelijk, zondigde nogal dikwijls tegen de wet-

ten van de welgemanierdheid, en meer dan eens deed hij Ulalie - zo heette zijn teedere wederhelft - rood worden van schaamte.

Van den eenen kant was zij zeer in haar schik toen zij vernam dat Duksken alzo eene baantje ging bekleeden op dat groot concert waar heel Gent al weken en weken van sprak. Maar van den anderen kant was zij fel verlegen. Immers, zij kende haar manneken, en zij dacht alzo in haar eigen:

- Al den eeldom, al 't gruuft volk gaat er dien dag naartoe struimen, en Duksken gaat ze moeten te woord staan. Pourvu dat hij zijn tonge meester blijft, of anders zulle me in affronten vallen.

Zij nam Duksken eens goed onder handen, ze spelde hem de lesse.

- E tonge nie verbij klappe, zo sprak zij, vriendelijk zijn, minzaam en ge dienstig, maar... ge weet wa d'ak wil zegge.

Eerst en vooral e op e respekt hêwe.

Komt er 'nen heere of 'n dame binne, ge zegt:

“Welgekomen Menheere of Madame”. Vragen ze u 't een of 't ander:

“Aestublieft, Menheere of Madame. Mee plezier, Menheere of Madame”.

Stoppe z'iets in uw handen- drinkgeld komt altijd zoete binnen -niet laten van te zegge: “Merci, Menheere of Madame.”

In azuu veur iedereen, gruuft of klein, veel of weinig, en ge zult eere halen van uw werk.

Duksken zwoer bij hoog en bij laag dat Ulalie op haar twee ooren mocht slapen, hij zou haar geen schande aan doen.

Op den dag van het concert was Duksken - een klein mager ventje - al vroeg in groote tenue.

Zijn trouwjassen eerst ferm uitgeklopt, ging hem nog als geschilderd. Zijn leerskens blonken als spiegels en zijn half hemdeken met glad gestreken witte borst, stond stijf als een berd.

Ulalie had hem bovendien 'nen witten kravat aangedaan: dat is chic, verzekerde zij. Duksken had zich laten scheren bij een coiffeurke uit de Bennesteeg; zijn knevel was vol gestreken met kosmetiek, de punten stonden keersrecht als stokskes, hij zag er uit als 'nen gepensioneerde onderofficier op zijn beste.

Fier als een pauw en het herte vooruit trok Duksken er van onder, nadat Ulalie hem nog wel vijf, zesmaal had voorgelezen en voorgeleerd:

- Beleefd zijn, welgemanierd zijn.

- Geen kooldragersmanieren.

Het was een echte stroom van volk in den Casino. “Tout Gand” was daar.

De vestiaires werden letterlijk overrompeld en de mannen met den dienst gelast - waaronder Duksken en de knape - hadden geen handen genoeg om iedereen te bedienen en te ontlasten.

Maar Duksken trok zich goed uit de slag; het liep alles op wielkens. Hij con-

troleerde de kaaten met een beleefd “aes 't belieft, menheere of Madame”, hij nam mantels, jassen, wandelstokken af met een minzaam “t es in goe handen, Menheere of Madame”

En hij toonde de weg van den entrée tot de groote zaal met een vriendelijk: “Daar zullen ze een goede plaatse geven, Menheere of Madame.”

En toen hij drinkgeld kreeg - het regende drinkgeld - hier ‘nen kluit, daar een kwartje en soms ook een half manneke, zei hij glimlachend: “Duizend keeren dank, Menheere of Madame”.

Zijn giletzakske zat al zo vol als een ei.

Duksken was content van zijn eigen; hij herkende zichzelf niet meer. Hij wenschte dat Ulalie hem zag; zij zou niet weinig hooveerdig zijn.

Hij stond daar nu al een geslagen uur en nog geen enkelen keer had hij zich missproken. Een mirakel!

Al met eens hoorde hij het geruisch van zijden kleeren en kwam een fijnen reuk zijn neusgaten strelen.

Hij keek op en eene deftige, bejaarde dame met een jonge juffer naast zich stonden voor hem.

Duksken werd als van de hand Gods geslagen. Hij herkende de beide dames dadelijk. 't Was Baronesse van Sazeghem met haar jongste dochter. Zij woonde in de Volderstraat in een prachtig huis met koetspoort. Ze hield knechten en meiden, peerd en voiture, en Ulalie ging er soms, in geval van nood den binnendienst doen.

Duksken, geheel verbauwereerd, gaf zulken diepe salut voor beide dames, dat zijn half hemdeken er van kraakte.

Hij hikkelde: “Welgekomen Mevrêwe, wel gekomen eeffr we.”

De Baronesse van Sazeghem lachte goedhartig en zei: “Dank u vriend, wilde zoo goed zijn om ons te ontlasten van onze regenmantels en onze parapluis? (Het was beginnen mijzelen) - Mee plezier Mevrêwe, ten euwen dienste, Mevrêwe.

Ze gingen met hem mee en die fijne welriekende geur - dat moest de juffrouw zijn - volgde mede.

Duksken snuffelde hem hem gulzig op.

Hij was er gansch door bedwelmd. Dat rook nog wat beter dan de gemeene parfumerie van ‘t coiffeurke uit de Bennestege, en wat fijner dan de poezemie-neskes, die in dien tijd in ‘t Posthoornstraatje woonden, en wien Duksken in ‘t voorbijgaan soms een oogsken trok. Had Ulalie dat moeten weten!

Onderwege praatte de Baronesse familiair voort. Zij sprak met Duksken als met haar gelijken: over ‘t concert “over de schoone zaal” over de beroemde zangeres, enz. en Duksken, al meer en meer van zijn stuk, vond geen andere woorden dan:

“Ja, Mevrêwe, zeker Mevrêwe, en waar zijn Mevrêwe.”

Als de kwestie van de vestiaire nu in orde was, en Duksken alles goed verborgen had, ging de barones in haren porte-monnaie en stak Duksken 'nen dobbelen frank in zijn hand. En dan vervolgde zij: “Wilde nu zo goed zijn, mijnen vriend, ons de naaste weg te wijzen veur de zale.

- Mee veel plezier, Mevrêwe”.

Duksken ging vooruit. Hij was heel en al van zijnen kaba. De vriendelijkheid van de baronesse, dien hemelschen geur die hem bedwelmdde, en bovendien diene schuune blinkende dobbele frank, die in zijn vestzakken lag te kriebelen en te bijten, 't was te veel in eene keer. Hij had zijn zinnen verloren. Hij wist niet meer waar hij ging of stond. 't draaide al voor zijn oogen. Ook als de baronesse hem altijd minzaam vroeg: “We kwamen op 't laatste knipke. Er is zeker al veel volk binnen ?” stond Duksken zo danig beteuterd dat hij eerst geen antwoord vond. Doch toen de baronesse er bij voegde: “De beste plaatsen zijn zeker allemaal genomen?” hervond Duksken de sprake.

't Was nu of nooit de gelegenheid beleefd te zijn, en aan die edele baronesse zijn welgemanierdheid te toonen. Doch alles was vergeten. Hij was zijn bolle kwijt. En in plaats van te zeggen “'k Vrage wel excuse, Mevrêwe, pardon Mevrêwe, kwam het al met eenen keer brutaal ga weg uit zijnen mond als een donderslag: “Kust gij mijn kluute, Mevrêwe, de zale 'n es nog nie halfvol.”
Tableau!!!

Ewe geweunten zijn kwaed om laeten! zegt men in 't Gentsch, en in 't Fransch: Chassez le naturel et il revient au galop.”

Spreekwoorden zeggen altijd de waarheid.

Duksken moest het eilaas ondervinden, tot zijn groote schâ en schande.

Lodewijk De Vriese.

1925

BIBLIOGRAFIE

Bij Snoeck verscheen, van de hand van André Capiteyn, **“Maeterlinck. Een Nobelprijs voor Gent.”**

In 1999, bij de 50e verjaardag van het overlijden van Maeterlinck, was er reeds een boekje verschenen met dezelfde naam, maar dit is een grondig herwerkte uitgave die aangevuld is met talrijke illustraties. (Wij hebben er meer dan 120 geteld). En er bestaat nu ook een Franse uitgave van.

Dit 112 bladzijden tellend boek van een formaat van 17 x 24 cm. bevat niet alleen een biografie van Maeterlinck, maar ook een overzicht van zijn literair oeuvre met een uittreksel uit sommige van zijn boeken en, wat natuurlijk zeer interessant is, zijn herinneringen aan Gent.

Merkwaardig genoeg werd deze èchte Gentenaar, de enige Belg die ooit de Nobelprijs voor Literatuur won, buiten Gent, en dan vooral in het buitenland, meer gewaardeerd dan in zijn geboortestad. Hopelijk kan dit boek daar wat verandering in brengen. Het boek eindigt - en dat is wel interessant, want weet het nog? - met een lijst van de meer dan 100 Nobelprijzen voor Literatuur die uitgereikt werden sedert 1901.

Het boek kost 20 Euro en is te koop in de boekhandel, bij Snoeck, in het Kabinet Maeterlinck in het Museum Vander Haeghen en in het Stadswinkeltje aan het Zuid.

Bij Uitgeverij **“De Leiegouw Kortrijk”** verscheen **“De Annales Gandenses. Een eigentijdse Kroniek van de Vlaamse Vrijheidsstrijd. 1297 -1310”**.

Wij laten hier de inleidende tekst volgen van de Uitgever:

“De Annales Gandenses” - of Gentse Annalen - behoren tot de oudste en belangrijkste Vlaamse kronieken die handelen over de periode 1297-1310, het tijdperk waarin Brugse metten (18 Mei 1302), de Guldensporenslag (11 Juli 1302), de Slag bij de Pevelenberg (18 Augustus 1304) en de zeeslag bij Zierikzee (10-11 augustus 1302) plaatsvonden. De auteur is een Vlaamse minderbroeder die in het Gentse klooster van zijn orde verbleef toen hij het verhaal begon te schrijven. Vandaar de naam Annales Gandenses.

De minderbroeder vatte zijn kroniek kort na 25 maart 1308 aan en voltooide ze tussen 17 augustus en 11 oktober 1311.

Volgens de historici zijn de Annales heel betrouwbaar. Professor Hans Van Werveke, noemt de minderbroeder verreweg de intelligentste onder de auteurs die een relaas schreven van de gebeurtenissen voor en na 1302.

Hij vertelde uit het hoofd, maar kreeg inlichtingen van ooggetuigen en leidinggevende personen en raadpleegde archiefstukken.

Vanaf augustus 1302 heeft hij zelfs de meeste gebeurtenissen persoonlijk meegemaakt.” Het interessante is dat op iedere bladzijde 2 kolommen staan, links de oorspronkelijke Latijnse tekst, rechts de compacte stijl in goed leesbaar Nederlands.

Het boek heeft een formaat van grosso modo 16,5 x 24 cm., telt 176 bladzijden en bevat enkele illustraties. Het kost 20 Euro en kan bekomen worden bij De Leiegouw - Kortrijk door overschrijving op Rekening 385-0411600-92 met de vermelding “Annales”. De verzendingskosten zijn in deze prijs begrepen.

H.C.

VRAAG EN ANTWOORD

Vraag van de heer Daniël van Ryssel, Gustaaf Callierlaan 89, 9000 Gent, medewerker aan het internetprogramma “Gent Literair”. Hij is op het spoor gekomen van twee dichters, **Mia Kleine** en **Manny Mans**, die in de jaren 1920 allebei een gedichtenbundel hebben uitgegeven bij Het Morgenrood Fonds, drukkerij en boekenhandel van Oskar Verbugt, Noordstraat 1 te Ledeborg. Hij heeft er een sterk vermoeden van dat beide namen pseudoniemen zijn. Behalve de gedichtenbundels, in de Universiteitsbibliotheek Gent, geen enkel spoor. Beide vrouwen zijn geboren tussen 1901 en 1910, Manny Mans was in 1924 zelfs de jongste medewerkster van het jaarboek Het Morgenrood, ze was amper 17 jaar. Is er iemand die deze vrouwen heeft gekend of biografische gegevens kan bezorgen?